

CEZA MUHALEMESİNDE KORUMA TEDBİRLERİ BAĞLAMINDA ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ

*THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN THE CONTEXT OF PROTECTIVE MEASURES IN
CRIMINAL PROCEDURE*

Araştırma Makalesi
Hakan A. YAVUZ*
Amine GÜLÜMSER**

ÖZ

Koruma tedbirleri, ceza muhakemesi sürecinin güvenli ve etkili bir şekilde yürütülmesini sağlayan; bu kapsamda delil elde edilmesine, delillerin korunmasına ve muhakemenin sonunda verilen hükmün infazının teminat altına alınmasına hizmet eden muhakeme araçlarıdır. Sayılan bu yönleri dikkate alındığında koruma tedbirlerinin, ceza muhakemesi süreci bakımından arz ettiği önem ortadadır. Bu tedbirlerin uygulanması, kişilerin temel hak ve hürriyetlerine müdahaleyi de beraberinde getirmektedir. Temel haklar ve hürriyetlerin sınırlandırılması sonucunu doğuran bu müdahalelerin ise sınırsız bir şekilde uygulanması mümkün değildir. Ölçülülük ilkesi bu sınırlamaların en önemli sınırlarından olup çalışmamızda gerek klasik koruma tedbirleri gerek modern koruma tedbirleri bakımından her bir tedbir özelinde ölçülülük ilkesinin görünümleri irdelemiştir.

Anahtar Kelimeler: Ceza Muhakemesi, Klasik Koruma Tedbirleri, Modern Koruma Tedbirleri, Ölçülülük İlkesi, Sınırlandırmanın Sınırı

DOI: hacettepehdf.1762724

Makalenin Geliş Tarihi: 12.08.2025

Makalenin Kabul Tarihi: 04.03.2026

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

E-posta: hayavuz@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6613-0073

** Kişisel Verileri Koruma Kurumu Uzmanı

E-posta: aminegulums@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4431-1121

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

ABSTRACT

Protective measures are practices that ensure the safely and efficient maintaining of the criminal trial process, serve to obtain and protect evidence and and serve to ensure the enforcement of the sentence decided at the end of the trial. Considering these aspects, the importance of protective measures with regard to the criminal procedure process is obvious. When protection measures are implemented, people's fundamental rights and freedoms are interfered. Applying these measures which results in the limitation of rights and freedoms, unlimitedly is impossible. The principle of proportionality is one of the most important limitations of these restrictions, and in our study, we have examined the aspects of the principle of proportionality in relation to each measure, both classical and modern, in terms of protection measures.

Keywords: Criminal Procedure, Classical Protection Measures, Modern Protection Measures, Principle of Proportionality, Limit of Limitation

EXTENDED SUMMARY

Protective measures are practices that ensure the safely maintaining of the criminal trial process, serve to obtain and protect evidence and enable the execution of the verdict decided at the end of the trial. Considering these aspects, the importance of protective measures with regard to the criminal procedure process is obvious. When protection measures are implemented, people's fundamental rights and freedoms are interfered. Applying these measures which results in the limitation of rights and freedoms, unlimitedly is impossible. These restrictions also have their limits, and in this context, the principle of proportionality is one of the most important limits.

The principle of proportionality can also appear in various sources in doctrine as the principle of proportionality in a narrow sense, but in our opinion, proportionality in a narrow sense is one of the issues under the purview of the principle of proportionality. As a matter of fact, the principle of proportionality has three sub-principles, namely convenience, necessity and propartinate, as seen in the established jurisprudence of the Republic Of Turkey Constitutional Court. However, the issues that the principle of proportionality is relevant to are not limited to these. In our opinion, since this principle includes proportionality in a narrow sense but cannot be explained solely byproportionality in a narrow sense, and includes issues such as suitability, proportionality, necessity, legality and certainty, it seems more appropriate to name the principle as the "principle of proportionality". In addition, although it is generally accepted that the principle of proportionality includes three sub-principles, namely "convenience, necessity, propartinate", in addition to these three sub-principles, the principle of proportionality also includes features/conditions such as legality, temporariness, instrumentality, danger in delay, apparent rightness, and reliance on a decision.

Protective measures are practices that ensure that the requirements of criminal trial process are fulfilled without delay, that evidence required for the trial process is collected and preserved, that a decision that is

compatible with the concrete event that constitutes the subject of the dispute can be established and that the established decision can be executed. These measures are procedures that can be used by force if necessary and require temporary interference with or even limitation of the rights and freedoms of individuals. All protective measures share the fundamental fetures like as legality, temporality, instrumentality, danger in delay, apparent legitimacy, the basis of a decision, and proportionality. In our opinion, all these key features are closely linked to the principle of proportionality, and it seems impossible to consider them separately from it.

Law No.5271 explicitly lists as protective measures the following: arrest, detention, judicial control, arrest, monitoring of telecommunications, appointment of undercover investigators, surveillance using technical means, search, seizure, and search, seizure, and copying of computers, computer programs, and their files. Although they are not regulated among the protective measures within the systematics of the Law No.5271, there are also measures that are accepted as modern protective measures in the doctrine. These include detainer, body sample collection, physical identification, and molecular genetic studies. There is no protective measure that does not contain any issues related to the principle of proportionality. Proportionality is explicitly stated in some of them, such as the arrest protection measure, but it is seen that all protection measures include determinations that serve to establish compliance with the principle of proportionality, even if not explicitly stated.

As examples of the consequences of the principle of proportionality in terms of protection measures in general: The legislature does not make it mandatory to apply protective measures as a rule and grants discretion to decision-making authorities in this matter. If a protective measure is applied, it is required that it is a necessity or requirement for the concrete situation. In order to decide on the implementation of a protective measure, the legislator demands some additional conditions. It is prohibited to apply protective measures for certain types of crimes or crimes whose penalties are below a certain limit. The protective measure must be implemented for a certain period of time and the need for continued implementation of the protective measure must be reviewed periodically at certain intervals. Because of the intrusive and even restrictive nature of the protection measures, and the legislator has preferred the use of catalogs in some cases due to the application of these measures must be mandatory. In addition to the catalog application, a certain level of suspicion of a crime is required for the application of protective measures. There are situations where suspicion of a crime is conditional on being supported by concrete facts. The maximum periods for which the protective measure will be applied are determined. If the conditions are eliminated, the evidence obtained as a result of the implementation of the protective measure must be destroyed.

GİRİŞ

Evrensel nitelikli ölçülülük ilkesi, temelde hukuk devleti ilkesine dayanmaktadır. Ülkemizde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının ölçülülük ilkesine uygun olması gerekliliği doğrudan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Anayasa) ile düzenlenmiştir.

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmak olmakla birlikte, bu amaç her ne pahasına olursa olsun ulaşılması gereken “kutsal” bir amaç değildir. Maddi gerçeğe ulaşma süreci insan haklarına saygılı ve hukuka uygun bir biçimde yürütülmeli; delillerin toplanması, muhafazası ve değerlendirmesi bu çerçevede gerçekleşmelidir. Koruma tedbirleri ise delillerin elde edilmelerini ve elde edilen delillerin muhakeme sürecinde değerlendirebilmesi için korunmasını sağlayan, *maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet eden muhakeme süreçlerinin selametini koruma altına alan* geçici mahiyetteki tedbirlerdir. Bu tedbirlerin bir erken cezalandırma aracı ya da toplumsal hassasiyetleri tatmin etmeye yönelik bir araç olarak kullanılması mümkün değildir. Koruma tedbirleri ölçülülük ilkesine uygun bir şekilde uygulanmadığı takdirde, kişi hak ve hürriyetlerinin gereğinden fazla sınırlandırılması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ölçülülük ilkesinin ceza muhakemesinde farklı görünüm ve işlevleri bulunmakta olup suç şüphesinin yoğunluğu, katalog suç uygulaması ve masumiyet karinesi gibi hususların da ölçülülük ilkesiyle doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Ölçülülük ilkesine uygunluğun tesis edilebilmesi için hem koruma tedbirinin uygulanmasına hem de devamına karar verilirken, somut olayın özellikleri dikkate alınarak bir denge testinin yapılması gerekmektedir.

Koruma tedbirlerinin uygulanması bakımından Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK) her bir koruma tedbiri kapsamında ölçülülüğe işaret eden ifadelere yer verilmiştir. Kimi zaman ölçülülük ilgili maddede açıkça ifade edilmekteyken, kimi durumlarda bu ilkenin gereği olarak birtakım sınırlamalara ve ölçülere yer verildiği görülmektedir. CMK’da koruma tedbirleri başlığı altında düzenlenen *yakalama, gözaltına alma, tutuklama, arama, ve elkoyma* gibi klasik koruma tedbirlerin yanı sıra *adli kontrol, telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme, bilgisayarlarda ve bilgisayar programlarında ve kütüklerinde*

arama, elkoyma ve kopyalama da yeni koruma tedbirleri olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Bununla birlikte her ne kadar CMK sistematığı bakımından koruma tedbirleri başlığı altında düzenlenmese de doktrinde modern koruma tedbiri olarak kabul edilen tedbirler de bulunmakta olup bunlar; *gözlem altına alma, beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, fizik kimliğin tespiti ve moleküler genetik incelemeler* olarak sayılmaktadır. Çalışmamızda; ölçülülük ilkesine ve koruma tedbirlerine ilişkin genel açıklamalar yapıldıktan sonra sayılan tüm bu tedbirler bakımından ölçülülük ilkesinin görünümleri tek tek ele alınacaktır.

I. ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ

A. Genel Olarak Ölçülülük İlkesi

Kaynağını hukuk devleti ilkesinden alan ölçülülük ilkesi, adaletin tesis edilmesine ve kişilerin menfaatlerinin korunmasına hizmet etmekte olup kamu idarelerinin sebep olabileceği subjektif hak ihlallerini önlemeyi amaçlayan işlevinden ötürü bütün hukuk dalları bakımından dikkate alınması gereken anayasal bir ölçüt niteliğindedir.¹ Ölçülülük ilkesinin hukuk devleti ilkesiyle doğrudan bağlantılı olduğu hususu, Anayasa Mahkemesinin (AYM) 2021/51626 başvuru numaralı kararında; “Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz...” şeklinde açıklanmıştır.² Nitekim hukuk devleti ilkesi; devletin işlem ve eylemlerinin tamamında hukuka uygunluğun başat koşul olarak kabul edilmesi sonucunu

¹ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan ve Mustafa Ruhan Erdem, *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 98; Recep Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, sayı 1, (2020): 275-281, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1735117>; Jülide Gül Erdem, “Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62, sayı 4, (2013): 971-972, <https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0015618&lng=>.

² Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2021/51626, Karar Tarihi: 06.03.2024, § 34, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2021/51626>, Erişim Tarihi 30.05.2024.

doğuran, temel haklar ile hürriyetleri güvence altına almayı amaçlayan ve böylelikle adaleti ve hukuk düzenini sağlamayı hedefleyen bir ilke olup bu ilke kişilerin hakları ile hürriyetlerine fazlaca müdahaleyi içeren ceza hukukunun sağladığı yetkilerin kötüye kullanımının önlenmesi bakımından en etkili koruma mekanizmalarından birini oluşturmaktadır.³ Bu prensibin bir görünümü olan ölçülülük ilkesi ise evrensel hukukun bağlayıcı nitelikteki temel ilkelerinden biri olup adaletin tesisi için bir gereklilik olmasının yanı sıra hem özgürlükçü hem de kamu düzenini sağlayıcı ve muhafaza edici mahiyettedir.⁴

B. Anayasa’da Ölçülülük İlkesi

Toplumsal yaşamın düzen içinde sürdürülebilmesi için temel haklar ile hürriyetler bakımından birtakım sınırlandırmalar kaçınılmaz olup herhangi bir sınıra tabi olmayan, mutlak özgürlük şeklinde bir yaklaşımın kabul edilmesi, toplum hayatı ile devletin bekası açısından mümkün değildir.⁵ Nitekim gerek devletin gerek toplumun mevcudiyetini sürdürebilmesi adına hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması kaçınılmaz bir durum, bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶ Kaçınılmaz olan bu sınırlama da belirli sınırlara ve koşullara bağlıdır ve temel haklar ile hürriyetlere yönelik sınırlandırma yetkisinin keyfi bir biçimde kullanılması mümkün değildir.⁷ Aksi durumda temel hak ve hürriyetlerin tamamıyla ortadan kalkması gibi korkutucu neticelerle karşılaşılacaktır. Bu nedenle, sınırlandırmanın da sınırı vardır ve bu “sınırlandırmanın sınırı” Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiştir. Genel olarak “sınırlamanın sınırı” olan hususlar; sınırlandırmanın kanunlarla yapılması (kanunilik), belirli bir nedene dayanması, Anayasa’nın sözüne ve ruhuna aykırılık teşkil etmemesi, temel haklar ile hürriyetlerin özüne dokunmaması, demokratik toplum düzeninin gerekleri ile laik Cumhuriyet’in

³ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 7; Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 32-33.

⁴ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 281-282.

⁵ Kemal Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016), 112.

⁶ Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku*, 112.

⁷ Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku*, 112; Alkım Aktaş İnam, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kolluk Faaliyetlerinin Denetiminde Ölçülülük İlkesi,” *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13, sayı 2, (2023): 727-737, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdhfd/article/1313144>.

gereklerine uygun olması ve sınırlandırmaya başvurulurken ölçülülük ilkesine riayet edilmesidir.⁸ AYM'nin 2021/13520 başvuru numaralı kararında ölçülülük ilkesiyle ilgili olarak; "...Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve hürriyetleri sınırlandırmada genel ilkeleri tespit etmiştir. Bu maddede ifade edilen ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda öncelikli olarak dikkate alınması gereken bir güvencedir..." açıklaması yapılarak ölçülülük ilkesinin, öncelikli olarak incelenmesi gerekliliği açıkça ortaya konulmuştur.⁹

Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi, "elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" şeklinde üç alt ilkeyle açıklamaktadır.¹⁰ Bu alt ilkeler AYM'nin 2021/51626 başvuru numaralı kararında; "Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir..." şeklinde açıklanmaktadır.¹¹ Görüldüğü üzere; aracın amacı gerçekleştirilmesi adına yeterli olması *elverişlilik*, araca başvurulmasının amaca ulaşmak bakımından zorunlu olması *gereklilik*, araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunması da *orantılılık* olarak karşımıza çıkmaktadır.¹²

⁸ Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku*, 112, 162-163.

⁹ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2021/13520, Karar Tarihi: 03.04.2024, § 13, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2021/13520>, Erişim Tarihi: 25.05.2024.

¹⁰ Kemal Gözler, *Türk Anayasası Hukuku Dersleri* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2013), 132-135.; Yüksel Metin, *Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002), 26-39.

¹¹ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2021/51626, Karar Tarihi: 06.03.2024, § 13, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2021/51626>, Erişim Tarihi: 30.05.2024.

¹² Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 162; Metin, *Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, 26; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukukuna Giriş* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016), 104; Ayrıca bkz: Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2018/14934, Karar Tarihi: 19.12.2023, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/14934>, Erişim Tarihi: 30.05.2024.

Her ne kadar AYM tarafından orantılılığın ölçülülük ilkesinin bir alt ilkesi olduğu ifade edilse de uygulamada ölçülülük ilkesi karşımıza “orantılılık ilkesi” olarak da çıkmaktadır.^{13 14} *Kanaatimizce* ölçülülük ilkesi, orantılılığı da kapsayan ancak salt orantılılık ile açıklanamayan, başta AYM kararlarında belirtilen “*elverişlilik*”, “*gereklilik*” ve “*orantılılık*” şeklindeki alt ilkeler olmak üzere uygunluk, zorunluluk, gereklik gibi hususları da barındıran bir ilke olduğundan, ilkenin “ölçülülük ilkesi” şeklinde isimlendirilmesi daha yerinde görünmektedir.

Nitekim Anayasa, ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunun temel kaynaklarından biri olup bu alanlara ilişkin genel çerçeveyi belirlemektedir.¹⁵ Temel haklar ile hürriyetlere ciddi anlamda müdahale eden hatta bu müdahaleyi gerekli kılan ceza muhakemesine yönelik kanuni düzenlemeler, Anayasa’nın öngördüğü sınırlandırma ölçütleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.¹⁶

¹³ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2010), 841-842; Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025), 430; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 278; Murat Aydın, “Ceza Hukukunda Orantılılık İlkesi,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 57, (2024): 141-142, <https://taad.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/dergiler/taad/taad-57/f5591282-035a-4983-9435-32ada14b7f24-1462--murat-aydin.pdf>.

¹⁴ AYM’nin 2012/1051 başvuru numaralı kararının İngilizce versiyonunda ölçülülük ilkesi; “*principle of proportionality*” olarak çevrilmiş olup AYM’nin yerleşik içtihadında ölçülülük ilkesinin “*elverişlilik, gereklik ve orantılılık*” olarak kabul edilen alt ilkeleri de; hedeflenen amaca ulaşmak için seçilen müdahalenin “*suitable, necessary and proportionate*” olması şeklinde ele alınmıştır. Bkz: Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2012/1051, Karar Tarihi: 20.02.2014, § 84, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/1051?Dil=en>, Erişim Tarihi: 30.05.2024; Ölçülülük ilkesinin “*principle of proportionality*” şeklinde ele alındığı diğer örnek kararlardan bazıları için bkz: Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2018/10424, Karar Tarihi: 04.06.2020, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/10424>, Erişim Tarihi: 30.05.2024; Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2014/5433, Karar Tarihi: 11.07.2019, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/5433?Dil=en>, Erişim Tarihi: 30.05.2024; Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2015/19167, Karar Tarihi: 17.07.2019, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/19167>, Erişim Tarihi: 30.05.2024, Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2015/9880, Karar Tarihi: 08.05.2019, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/9880?Dil=en>, Erişim Tarihi: 30.05.2024.

¹⁵ Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (İstanbul, Beta Basım Yayım, Dağıtım,2017), 73; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 93.

¹⁶ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 64.

C. Türk Ceza Kanununda Ölçülülük İlkesi

Ceza muhakemesinin nasıl yürütüleceğine ilişkin kuralları ve bu süreçte dahil olan kişilerin hakları ile yetkileri ve yükümlülüklerini düzenleyen CMK, söz konusu muhakeme sürecinin asli kaynağıdır.¹⁷ Bununla birlikte ceza muhakemesi sürecini düzenleyen Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) gibi başkaca önemli kaynaklar da bulunmaktadır.¹⁸ Ceza muhakemesi hukuku ile ceza hukuku ise birbirinden ayrılamayacak derecede sıkı bir ilişki içindedir.¹⁹ Dolayısıyla CMK'yı ceza hukukunun asli kaynağı olan Türk Ceza Kanunundan (TCK) ayrı düşünemeyiz. Zira TCK ile suç teşkil eden fiillerin neler oldukları ve bunların karşılığını oluşturan yaptırımlar düzenlenirken bu düzenlemelere hayat veren, bir nevi uygulanmalarını sağlayan CMK hükümleridir.²⁰ Bu sıkı bağdan ötürü ölçülülük ilkesinin TCK'daki görünümüne de kısaca değinmekte fayda bulunmaktadır.

TCK'nın "Suçta ve cezada kanunilik ilkesi" başlıklı 2. maddesinin birinci fıkrasında; "*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.*", ikinci fıkrasında; "*İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.*", üçüncü fıkrasında; "*Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.*" hükümleri düzenlenmiştir. Anayasa'nın 13. maddesinde kanunilik ilkesi zikredilmiş, 38.

¹⁷ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2015), 12; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 39; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 32.

¹⁸ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 75-77; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 41; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 66-70; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 68.

¹⁹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025), 47; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 39; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 66.

²⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 39-40; Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016), 13; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara, Adalet Yayınevi, 2015), 12-13.

maddesinde de suç ve cezalar hakkındaki esaslar bakımından kanunilik ilkesi açıkça düzenlenmiştir.

Kanaatimizce Anayasa'nın 13. ve 38. maddelerinde ve TCK'nın 2. maddesinde düzenlenen kanunilik ilkesi, ölçülülük ilkesine hizmet eden bir ilkedir. Zira kanunilik ilkesi gereğince; kanunlarca açık bir şekilde suç sayılmayan bir fiilden ötürü kişilere ceza verilememesi, cezayı artıran hususun kanunlar tarafından öngörülmemiş olması durumunda cezanın artırılmaması, kişilerin kanunlarla belirlenmiş ceza yahut güvenlik tedbirinin dışında bir yaptırımla karşı karşıya kalmaması gerekmektedir.²¹ Tüm bunlar, kişilerin hak ve hürriyetlerine müdahale eden yaptırımlar bakımından ölçünün kanunlarda yapılan düzenlemeler yani kanunilik olduğunu göstermektedir. Her ne kadar ilgili hüküm, TCK'da bulunması hasebiyle ceza ve güvenlik tedbirleri bakımından öngörülmüşse ve koruma tedbirleri bir ceza mahiyetinde olmasa da CMK ile belirlenen koruma tedbirleri bakımından da kanunilik ilkesi geçerlidir. Bununla birlikte, kanunilik ilkesi ceza muhakemesi hukuku kapsamında ceza hukukundaki kadar katı uygulanmamakta olup ceza muhakemesi bakımından kişilerin temel haklarıyla ve hürriyetleriyle alakalı olmayan hususlar yönetmeliklerle belirlenebilir²² ancak doğrudan kişilerin temel hak ve hürriyetlerine müdahale eden koruma tedbirleri bakımından kanunilik ilkesi geçerlidir²³. Zira ceza muhakemesinde koruma tedbirleri kanun hükümleriyle belirlenmiş olup kanunda öngörülmeleyen herhangi bir koruma tedbirine başvurulması yahut kanunda hâlihazırda bulunan bir koruma tedbirine benzetilerek farklı bir tedbirin uygulanmasına karar verilmesi ki bu durum kıyas yapılması anlamına gelecektir, hem kanunilik ilkesine hem ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil edecektir.²⁴ Aynı şekilde bu hükümde bulunan, hangi fiillerin suç teşkil ettiğinin açıkça belirlenmesi gerekliliği olarak karşımıza çıkan belirlilik ilkesi de ölçülülük ilkesine uygunluğun tesisine hizmet etmektedir. Nitekim, ceza hukukuna hâkim olan

---

²¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 122; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 53-54; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 93-94; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 71.

²² Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10-11.

²³ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216.

²⁴ Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 290, dp. 75.

belirlilik ilkesi ve kıyas yasağı, kişi hak ve hürriyetlerinin gereksiz müdahaleden korunması neticesini doğurmaktadır.²⁵

TCK'nın "Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi" başlığını taşıyan 3. maddesinin birinci fıkrası; "Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur." şeklindedir. Bu hüküm, TCK'nın açıkça orantılılığı zikrettiği hükümlerden biri olup kişiye uygulanacak yaptırım bakımından ölçü; o kişi tarafından işlenen fiilin ağırlığıdır.²⁶ Bu durum, koruma tedbirlerinin ulaşılmak istenen amaçla, somut durumun bazı özellikleriyle ve hatta bazı durumlarda suç türleriyle orantılı olmasıyla benzerlik göstermektedir. Nitekim uygulanacak koruma tedbirleri belirlenirken de işlenen suçun ağırlığı dikkate alınmaktadır.

II. KORUMA TEDBİRLERİ

A. Genel Olarak Koruma Tedbirleri

Ceza muhakemesinde, suç teşkil eden fiilin gerçekleşme biçimi olgulara dayanılarak tespit edilmektedir.²⁷ Bu tespit yapıldığı ceza muhakemesinin asıl maksadı maddi gerçeğe erişmek olup maddi gerçeğe ulaşarak hakikaten sıhhatli bir sonucun temin edilebilmesi adına, insan haklarına saygılı ve hukuka uygun bir şekilde delillerin toplanması ile saklanması gerekmektedir.²⁸ Koruma tedbirleri ise delil elde etme ve elde edilen delillerin muhakeme aşamasında değerlendirebilmesi için bunları muhafaza etme fonksiyonlarını haiz olduğundan, ceza muhakemesi sürecinde asıl maksat olan maddi gerçeğe erişme gayesine hizmet etmektedir.²⁹ Yani koruma tedbirleri, ceza muhakemesinin gereklerinin gecikmeksizin yerine getirilmesini, uyuşmazlığın konusunu

²⁵ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 107.

²⁶ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 30; Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 47-48.

²⁷ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 23.

²⁸ Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 279; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Esra Alan, Özge Sırma Gezer, Yasemin F Saygılar, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 437.

²⁹ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 436-437; Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 279.

teşkil eden somut olayla uygunluk arz eden bir kararın tesis edilebilmesini ve tesis edilen kararın infaz edilebilmesini sağlamaya ilişkin işlemlerdir.³⁰

Koruma tedbirlerinin, ceza muhakemesine ilişkin sürecin gerektiği gibi yürütülmesini ve sürecin sonunda verilen hükmün infaz edilebilmesini sağlama özelliklerinin yanı sıra kişilerin hakları ile hürriyetlerine geçici olarak müdahale edilmesini gerektiren ve gerektiğinde zor kullanılarak uygulanabilen işlemler olup doğrudan yahut dolaylı olarak delil elde etme yöntemidir³¹. Esasen koruma tedbirlerinin gayesi; ceza muhakemesinin işlerliğini ve bu sürecin sonunda verilen hükmün gereğinin yerine getirilmesini sağlamaktır.³² Koruma tedbirleri uygulanarak muhakeme süreci bakımından önem arz eden delillere erişmek, bu delilleri muhafaza altına almak, delillerin karartılmalarını engellemek, şüpheli yahut sanık sıfatını haiz olan kişinin muhakeme sürecinde ya da hükmün infazı aşamasında hazır bulundurulmasını sağlamak hedeflenmektedir.³³

Şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin, ceza muhakemesi sürecinde birtakım işlemlere katılma yükümlülüğü bulunmakta olup bu süreçte uygulanan müdahaleci işlemlerin önemli bir bölümünü koruma tedbirleri oluşturmaktadır³⁴. Nitekim koruma tedbirleri esasen zorlayıcı nitelikte tedbirlerdir ve bu tedbirlerin uygulanabilmesi adına tedbirin muhatabının rızasının bulunması gerekmemektedir.³⁵ Koruma tedbirleri kapsamında zor kullanılması örneğin; kaçmasından şüphelenilen yahut delilleri karartma ihtimali bulunan kişinin tutuklanması veya delil niteliği taşıyan eşyaya el konulması gibi

---

³⁰ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 437.

³¹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 279; Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 265; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 537.

³² Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275.

³³ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 269; Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu ve Erol Güngör Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat* (Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, 2008), 513.

³⁴ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 513; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 276.

³⁵ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216.

hallerde karşımıza çıkabilmektedir.³⁶ Bu noktada TCK'nın “Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması” başlıklı 256. maddesinin hatırlamasında fayda bulunmaktadır. Bu madde uyarınca zor kullanma yetkisini haiz kamu görevlisinin bu yetkisi sınırsız olmayıp yalnızca görevin gerektirdiği ölçüde kullanılması gerekmektedir, aksi takdirde yani ölçülülüğü aşan noktada kamu görevlisinin sorumluluğu söz konusu olacaktır.

B. Koruma Tedbirlerinin Özellikleri

Koruma tedbirlerinin tamamının; *kanunilik*, *geçicilik*, *vasıta oluş*, *gecikmede tehlike*, *haklı görünüş (görünüşte haklılık)*, *bir karar dayanma ve ölçülülük (orantılılık)* şeklinde sayılabilecek ortak temel özellikleri bulunmaktadır.³⁷

Kanunilik uyarınca koruma tedbirlerinin temel hak ve hürriyetlere müdahaleyi gerektirmesi dolayısıyla bu müdahalenin Anayasa'da ve ilgili bir kanunda düzenlenmiş olması gerekmektedir.³⁸ Kanunilik özelliğini taşımayan yani kanunla düzenlenmemiş herhangi bir koruma tedbiri kıyasen uygulanamamaktadır.³⁹ Öyle ki; kanunda düzenlenmiş bulunan bir koruma tedbirine yönelik olarak aranan koşullar ve bu tedbire başvurulma nedenleri de kıyas yapılması suretiyle genişletilememektedir.⁴⁰

Koruma tedbirlerinin *vasıta oluşu*; bu tedbirlerin tek başlarına bir anlam ifade etmemesi, ceza muhakemesi sürecinde eski durumun varlığını korumak yahut tesis edilecek hükmün infazını mümkün kılmak için kullanılan bir araç olmasıdır.⁴¹ Bilindiği

³⁶ Turhan Tufan Yüce, “Ceza Yargılama Hukukunda Zorlayıcı Önlem Teorisi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sayı 1, (1980): 67-69, <https://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/ilk/yilbirsayibir/yuce5.pdf>.

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 279-282; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu ise; *vasıta oluş ile geçici oluşu koruma tedbirlerinin özellikleri arasında saymakta iken gecikmede tehlikeyi, haklı görünüşü ve ölçülülüğü koruma tedbirlerinin ön koşulu olarak kabul etmiştir* (Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 837-842); Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 513; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 538; Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki*, (İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım, 2005), 263.

³⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 279, Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 438; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 538.

³⁹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 279.

⁴⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 279.

⁴¹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 837; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216.

üzere; ceza muhakemesinde esas gaye maddi gerçeğe erişilmesi ve bu suretle muhakeme sonunda karar verilen hükmün infazının sağlanması olduğundan, koruma tedbirleri asıl amaç olmayıp yalnızca sayılan amaçlara ulaşabilmeye hizmet eden araçlardır.⁴²

Koruma tedbirlerinin *geçiciliği* ise; bu tedbirin belirli bir müddet devam etmesi yani sürekli olmayıp zaman bakımından sınırlılık arz etmesi anlamına gelmektedir ve geçicilik bu tedbirlerin araç olmasının da bir gereğidir.⁴³ Nitekim koruma tedbirlerinin yalnızca ceza muhakemesi sürecinde bir zararın oluşması tehlikesinin bulunduğu müddetçe uygulanması gerekmekte olup genel olarak koruma tedbirleri bakımından uygulanma süresi kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir.⁴⁴ Ancak koruma tedbirlerinin geçiciliği bakımından, uygulanma sürelerinin mutlaka kanunla belirlenmesi gerekmemekte olup tedbirin uygulanmasını haklı gösteren nedenlerin ortadan kalkmasıyla birlikte tedbir de son verilmesi gerekmektedir.⁴⁵

Kunter, Yenisey ve Nuhoglu tarafından ön koşul olarak kabul edilen *gecikmede tehlike, görünüşte haklılık/haklı görünüş ve ölçülülük/orantılılık* için; bunların koruma tedbirlerinin türlerine göre değişiklik gösterdikleri, bazı tedbir türleri bakımından açıkça kanunda arandıkları, kanunda bu koşulların aranmamış olmasının bu koşullar sağlanmaksızın koruma tedbirlerine başvurulabileceğini göstermediği, zira bu ön koşulların koruma tedbirlerinin hukuki olarak temelinde bulunduğu, koruma tedbirinin salt kanuna uygun olmalarının yeterli olmadığı ve hukuka da uygun olmalarının gerektiği ancak böylelikle tedbirlerin haklılık arz edecekleri belirtilmiştir.⁴⁶

Koruma tedbirlerinin *gecikmede tehlike* şeklindeki özelliği uyarınca esasen koruma tedbirine gecikmeksizin başvurulması zorunluluğunun bulunması anlatılmaktadır ve bu zorunluluk muhakemeye konu uyuşmazlığın esasının araştırılıp netliğe

---

⁴² Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 279.

⁴³ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 440; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 279; Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 837; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 540.

⁴⁴ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216-217.

⁴⁵ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217.

⁴⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 28.

kavuşturulmasından evvel bu tedbirlere başvurulması gereğinden kaynaklanmaktadır.⁴⁷ Muhakeme sürecinde koruma tedbirine başvurulmaması yahut geç başvurulması durumunda, muhakeme süreci gerektiği gibi yürütülemeyecekse yahut bu sürecin sonunda karar verilen hüküm infaz edilemez bir niteliğe bürünecekse, gecikmede tehlikenin bulunduğu kabulü gerekir.⁴⁸

Görünüşte haklılık/haklı görünüş ise; koruma tedbirinin uygulanmasıyla korunması amaçlanan muhakeme sürecine zarar verebilecek bir durumun gerçekleşme ihtimalinin bulunmasını ve bu tedbirin uygulanması suretiyle bu ihtimalin gerçekleşmesinin engellenmesi için çaba sarf edilmesini ifade etmektedir.⁴⁹ Koruma tedbirine başvurulması için kesin bir haklılık bulunması aranmaz. Kaldı ki muhakeme süreci, delillerin değerlendirilmesi suretiyle maddi gerçeğe ulaşılmasına yönelik bir süreç olup bu aşamada kesinlikten bahsedilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, koruma tedbirlerinin uygulanabilmesi için zarar verici durumun gerçekleşeceğine dair görünüşte bir haklılığın başka bir ifadeyle bir ihtimalin bulunması yeterlidir.⁵⁰

Koruma tedbirlerinin *bir karara dayanması* ise; kural olarak bu tedbirlerin yetkili merci tarafından verilmiş bir karara istinaden uygulanabilmesini ifade eder. Karar alma merci, koruma tedbirinin türü ile gecikmede sakınca bulunması gibi somut durumun gerekleri doğrultusunda değişkenlik gösterebilmektedir.⁵¹

Ölçülülük ise çalışmamızın asıl konusunu teşkil ettiğinden, burada ayrıntılı olarak açıklanmayacaktır. Bununla birlikte ölçülülük ilkesi, koruma tedbirlerine ilişkin diğer ortak özelliklerden ve ön koşullardan ayrı düşünülebilecek bir ilke değildir. Esasen bu özelliklerin tamamı, koruma tedbirlerinin bir ölçü doğrultusunda uygulanmasını sağlamaktadır. Bu ölçü, kanunda yer alan açık bir düzenleme olarak veya tedbirin

---

⁴⁷ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 28.

⁴⁸ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 440; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 280; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 265; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 540.

⁴⁹ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 840.

⁵⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 282; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 265; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 541.

⁵¹ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 441; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 281-282; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 265.

uygulanma süresine ilişkin olarak yahut başka şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar ölçülülük ilkesinin genel olarak “*elverişlilik, gereklilik, orantılılık*” şeklindeki alt ilkeleri kapsadığı görülse de ölçülülük ilkesi sayılan bu üç alt ilkenin haricinde kanunilik, geçicilik, vasıta oluş, gecikmede tehlike, görünüşte haklılık, bir karara dayanma şeklindeki özellikleri/koşulları da kapsamaktadır. Zira bunların tamamı uygulamayı kısıtlayan, bir ölçü belirleyen ve o ölçüye uyulmasını emreden hususlardır.

III. KORUMA TEDBİRLERİNDE ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ

A. Genel Olarak Koruma Tedbirlerinde Ölçülülük İlkesi

Ceza muhakemesinin temel amacı maddi gerçeğe ulaşmak olmakla birlikte sırf gerçeğe ulaşabilmek adına her türlü vasıtanın kullanılması mümkün değildir.⁵² Zira maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılırken insan haklarına, hukuka ve adalete saygılı bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir.⁵³ Kısacası, ceza muhakemesinde sonuca ulaşmak için kullanılan araçların da hukukun sınırları içinde kalması gerekir.

Başvurulmaması halinde bir tehlikenin doğabileceği ve uygulanması için haklı bir görünüşün bulunduğu hallerde, muhakeme sürecinin karşılaşılabileceği olumsuz ve zarar verici sonuçları engellemek amacıyla bir koruma tedbirinin uygulanmasına karar verilmesi, esasen bir riski de beraberinde getirmektedir.⁵⁴ Bu risk, temel hak ve hürriyetlere müdahalede bulunulacağı ve bu müdahalenin zarar verici sonuçlarının olacağı kabul edilmesi suretiyle hareket etmeyi kapsamaktadır. Göze alınan bu riskin meşru kabul edilebilmesi için ise müdahalenin asgari düzeyde tutulması gerekmektedir.⁵⁵ Bu noktada, koruma tedbirlerinin uygulanması suretiyle temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının önündeki en önemli kısıtlamalardan birinin ölçülülük ilkesi olduğu söylenebilir. Koruma tedbirlerinin ölçülülük ilkesine uygun şekilde uygulanmaması halinde, kişi hak ve hürriyetleri gereğinden fazla zarar görmektedir. *Kunter, Yenisey ve*

⁵² Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 52.

⁵³ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 52-53.

⁵⁴ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 840.

⁵⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 840.

Nuhoğlu tarafından “orantılılık” olarak ele alınan bu husus; “hak ve hürriyetlerden kısıntı olarak ödenen bedel ile bir yandan korkulan zararın ağırlığı bir yandan da zarar ihtimalinin kuvveti arasında ihtiyacın gerektirdiği ölçüde ikili bir denge aranması” şeklinde açıklanmaktadır.⁵⁶

Ölçülülük ilkesine riayet edilmesi, bütün koruma tedbirleri için ortak ve zorunlu ön koşul niteliğindedir.⁵⁷ Öyle ki; kanun koyucu tarafından aranan diğer koşulların tamamı gerçekleşmiş olsa dahi ölçülülük ilkesine uygunluğun bulunmaması durumunda koruma tedbirin uygulanması hukuka aykırı olacaktır.⁵⁸ Ölçülülük ilkesinin, koruma tedbirlerinin uygulanmasına ilişkin bir ön koşul niteliği taşıdığı ve koruma tedbirlerinin hukuki temelinde yer alan temel ilkelerden biri olduğu dikkate alındığında, bu ilkenin her bir koruma tedbiri için kanunda açıkça düzenlenmesi gerekli değildir.⁵⁹

Koruma tedbirleri, kural olarak uygulanacak kişinin iradesinden bağımsız olarak, kişinin hak ve hürriyetlerine müdahale eden, hatta bu hak ve hürriyetleri kısıtlayan işlemler olduğundan, şüpheli veya sanığın bu müdahaleyi engellemesi yahut bu kısıtlamaya karşı koyması mümkün değildir.⁶⁰ Bu müdahale; kişinin hürriyetine, özel hayatının gizliliğine, mülkiyet hakkına, seyahat hürriyetine ve benzeri temel haklara yönelebilir.⁶¹ Söz konusu tedbirlerin kişilerin temel hak ve hürriyetlerini kısıtlayan yapısı, bu tedbirlere ancak zorunlu hallerde başvurulmasını gerektirmektedir.⁶² Bu zorunluluk

---

⁵⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 841-842.

⁵⁷ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 282-283.

⁵⁸ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 283.

⁵⁹ Bahri Öztürk, Bahriye Eker Kazancı ve Sesim Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 39; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 282.

⁶⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 278.

⁶¹ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 441; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275.

⁶² Gülsün Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 24; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 276.

unsuru, ölçülülük ilkesinin önemli görünümünden biridir.⁶³ Bununla birlikte, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması neticesini doğuran böyle bir keyfiyetin bu konuda karar alıcı yahut uygulayıcı konumda bulunan merciler tarafından sınırsız bir biçimde kullanılabilmesi mümkün değildir.⁶⁴ Ölçülülük ilkesi gereğince; koruma tedbirlerinin uygulanmasını gerekli kılan zor kullanma yetkisi kullanılırken de belli bir orantı/ölçü doğrultusunda hareket edilmelidir. Kısacası, temel hak ve hürriyetlere getirilen bu sınırlamaları da sınırlandıran birtakım kurallar bulunmaktadır ve bu kuralların en etkilisinin ölçülülük ilkesi olduğu söylenebilir.

AYM'nin 2018/14934 başvuru numaralı kararında bu husus; “...*Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut şartların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz...*” şeklinde ifade edilmiştir.⁶⁵

Ceza muhakemesinin işleyişinde ve koruma tedbirlerinin uygulanmasında, işlendiği iddia edilen suça ilişkin araştırmanın yapılarak suçu işleyen kişinin yaptırımı tabi tutulması suretiyle yeniden kamu düzeninin tesis edilmesi şeklinde bir kamu menfaati ortaya çıkmaktadır. Bu kamu menfaati ile temel hak ve hürriyetlerine müdahale edilen bireylerin menfaatlerinin çatışması söz konusudur ve ölçülülük ilkesiyle bu çatışma dengelenmektedir. Böylelikle bahse konu iki tarafın menfaatleri arasında ortaya çıkan karşıtlık bakımından uyumun tesis edilmesine katkı sağlanmaktadır.⁶⁶ Uygulanan koruma tedbiri bakımından ölçülülük ilkesine riayet edildiğine ilişkin ispat yükü, koruma tedbirinin uygulanmasına ilişkin karar verme yetkisini haiz mercilere ait olup koruma

⁶³ Mahmut Koca, “Tutuklamada Oranlık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının “Adli Kontrol” Tedbirinin Değerlendirilmesi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, sayı 2, (2003): 109-111.

⁶⁴ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 278; Hakan A. Yavuz, “Yeni Bir Kolluk Tedbiri Olarak Önleyici Gözaltı: İç Güvenlik Paketi Kapsamında Düzenlenen Koruma Altına Alma ve Uzaklaştırma Tedbirleri Üzerine Bir İnceleme,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 27, (2016): 609-660, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/article/694167>.

⁶⁵ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2018/14934, Karar Tarihi: 19.12.2023, § 44, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/14934>, Erişim Tarihi: 30.05.2024.

⁶⁶ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 281.

tedbirinin uygulanmasına yönelik kararın soyut mahiyetteki genel gerekçelere dayandırılması durumunda, ölçülülük ilkesine uygunluktan bahsedilemeyecektir.⁶⁷ Örneğin; delillerin hâlihazırda toplanmış olmasına, tanıkların, bilirkişilerin yahut muhakeme süreci bakımından önem arz eden diğer kişilerin beyan ve görüşlerinin alınmış olmasına rağmen delillerin henüz toplanmamış olması gerekçesine istinaden bir koruma tedbirinin uygulanmasına yahut uygulanmakta olan bir tedbirin devamına karar verilmesi hallerinde, ölçülülük ilkesine uygunluktan bahsetmek mümkün olmayacaktır.⁶⁸

Koruma tedbirleri, bir cezalandırma olarak kabul edilmeyip sadece bir tedbir olarak ele alındığından, yaptırımlar bakımından geçerli olan “non bis in idem” prensibine tabi değildirler.⁶⁹ Bununla birlikte, aynı kişi hakkında aynı fiile ilişkin olarak tekraren koruma tedbirine başvurulması söz konusu olduğunda, ölçülülük ilkesi gereğince bu tedbirin uygulanmasının gerekip gerekmediği ve uygulanacak tedbirin orantılı olup olmayacağı hususlarının dikkatle değerlendirilmesi gerekir.⁷⁰ Bu suretle, her ne kadar “non bis in idem” prensibi koruma tedbirleri bakımından doğrudan uygulanabilir olmasa da, ikinci veya sonraki bir koruma tedbirinin uygulanması ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil ediyorsa, bu tedbirlere başvurulmamalıdır. Zira bir koruma tedbiri, ulaşılmak istenen amaç için gerekli olmalıdır ve hedeflenen amaca hizmet etmeyen bir koruma tedbirine başvurulması halinde, temel hak ve hürriyetlere yönelik müdahale hukuka aykırılık arz edecektir.⁷¹ Nitekim AYM’nin 2018/14934 başvuru numaralı kararında, temel haklar ve özgürlüklere müdahalenin ölçülülük ilkesine uygunluğu bakımından gereklilik ölçütüne ilişkin olarak; “*Gereklilik ... hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha*

---

⁶⁷ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 283.

⁶⁸ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 283.

⁶⁹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 283; “Ne bis in idem” olarak da kullanılan “non bis in idem” ilkesi; kişiler tarafından gerçekleştirilen aynı eylem dolayısıyla kişinin birden fazla defa yargılanmaması ve bu kişiye yönelik olarak birden fazla ceza yaptırımının uygulanmaması olarak açıklanmaktadır Bkz: Erdal Yerdelen, *Cezanın Belirlenmesi Türk ve Alman Uygulaması* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 73.

⁷⁰ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 283.

⁷¹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 276.

az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir...” açıklamaları yapılmıştır⁷².

Ölçülülük ilkesinin, ceza muhakemesinde koruma tedbirlerine ilişkin düzenlemelere yansıyan genel sonuçları farklı çeşitlerde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, koruma tedbirine başvurulmasının kanun koyucu tarafından kural olarak zorunlu tutulmaması ve bu konuda karar mercilerine takdir yetkisinin tanınması, koruma tedbirine başvurulduysa bunun somut durum için bir zorunluluk arz etmesi, bir koruma tedbirinin uygulanabilmesine karar verilebilmesi bakımından kanun koyucu tarafından ek bazı koşulların aranması, bazı suç türleri bakımından yahut yaptırım olarak karşılığı belirli bir sınırın altında kalan suçlar için koruma tedbirine başvurulmasının yasak olması, koruma tedbirinin belirli bir süreyle uygulanabilmesi ve koruma tedbirinin uygulanmasının devamının gerekip gerekmediğinin belirli aralıklarla periyodik olarak gözden geçirilmesinin gerekmesi durumları örnek olarak sayılabilir.⁷³

B. Koruma Tedbirlerinde Ölçülülük Değerlendirmesi/Denge Testi

Koruma tedbirlerinin araç, maddi gerçeğe ulaşmanın ise amaç olduğunu ve koruma tedbirlerinin bu amaca ulaşmak için birer vasita olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bununla birlikte, her bir koruma tedbirinin uygulanmasıyla, nihayetinde maddi gerçeğe ulaşma gayesine hizmet eden alt amaçlar yani koruma tedbirinin uygulanmasıyla erişilmek istenen belirli amaçlar da bulunmaktadır. İşte ölçülülük ilkesi gereğince;

⁷² Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2018/14934, Karar Tarihi: 19.12.2023, § 46, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/14934>, Erişim Tarihi: 30.05.2024.

⁷³ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 284-286.

koruma tedbirinin uygulanması ile ulaşılmak istenen bu belirli amaç ile kullanılan araç arasında makul bir orantının bulunması gerekmektedir.⁷⁴ Başka bir deyişle; koruma tedbirinin uygulanması suretiyle elde edilmek istenen yarar ile bu tedbirin uygulanması neticesinde temel hak ve özgürlüklere müdahale şeklinde ortaya çıkacak zarar verici hal arasında adil ve makul bir dengenin bulunması gerekmektedir.⁷⁵ Bu anlamda, uygulanmasına karar verilen koruma tedbiri ile ulaşılmak istenen amaç arasında karşılıklı bir uygunluk bulunmalıdır.⁷⁶ Yenisey bu dengeyi: “*Sanığın menfaati ile toplumun menfaati arasındaki denge*” olarak ifade etmektedir.⁷⁷

Kısacası; koruma tedbirinin uygulanması suretiyle sınırlandırılan temel hak ve hürriyetin, tedbirin uygulanması neticesinde ulaşılmaması arzu edilen faydadan daha fazla değerde olmaması gerekir.⁷⁸ Daha hafif nitelikteki yani daha az müdahaleci bir koruma tedbiriyle amaca ulaşılabilirse, daha fazla müdahaleci olan daha ağır koruma tedbirine başvurulmamalıdır.⁷⁹ Bu dengenin ve karşılıklı uyumun tesis edilebilmesi için ise öncelikli olarak koruma tedbirine başvurulmasıyla ulaşılmak istenen belirli amacın ne olduğunun tespiti zorunludur.⁸⁰ Koruma tedbirinin uygulanmasına ilişkin amacın başlangıçta bulunmaması, belirli olmaması yahut sonradan ortadan kalkması gibi hallerde koruma tedbirinin uygulanmasına veya uygulanmasının devamına karar verilmesi durumunda, ölçülülük ilkesine uygunluktan bahsedilemeyecektir.⁸¹

Nitekim AYM’nin 2021/13520 başvuru numaralı kararında bu husus; “*Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında gereklilik ve ölçülülük arasındaki bu ilişkiye dikkat çekmiş, amaç ile araç arasında makul bir ilişki ve dengenin bulunması gerektiğine karar*

⁷⁴ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 281.

⁷⁵ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 541; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 281.

⁷⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 840.

⁷⁷ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842, dp 24.

⁷⁸ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 288.

⁷⁹ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 232.

⁸⁰ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 285-286.

⁸¹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 286.

vermiştir. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir.” şeklinde ifade edilmiştir.⁸²

Koruma tedbirinin ulaşılmak istenen amaç ile uyumlu olması, amaç ile araç arasında bir dengenin bulunması; tedbirin uygulanmasıyla engellenmek istenen tehlikenin oluşturacağı zararın ağırlığı ile hakkında tedbir uygulanan kişinin temel haklarına yapılan müdahalenin yoğunluğu arasındaki orana bağlıdır.⁸³ Bu denge her somut olayda farklılık arz edecektir, zira kişinin temel haklarına ve hürriyetlerine müdahale sonucunda ortaya çıkacak riskin azaltılmasının yolu da; riskin oluşmasına sebebiyet veren araç konumundaki koruma tedbiri ile bu aracın uygulanması suretiyle ulaşılmak istenen maksat arasındaki dengenin tesis edilmesidir.

Koruma tedbirlerinin vasıta olma ve gecikmede tehlike özellikleri de koruma tedbiri ile ulaşılmak istenen amaç arasındaki dengenin zamanla değişmesinden kaynaklanmakta olup ölçülülük değerlendirmesinin, sadece tedbire karar verilirken değil tedbirin uygulandığı süre boyunca tekrarlanması gerekmektedir.⁸⁴ Muhakemenin gidişatı, hakkında tedbir uygulanan şüphelinin yahut sanığın lehine olacak şekilde gelişmekteyse ve böylelikle koruma tedbirine başvurulmasını gerektiren ihtimalin ağırlık derecesi, koruma tedbiri uygulanmazsa ortaya çıkacak olası zararın ağırlık derecesinin altına düşerse yani başlangıçta yapılan ölçülülük değerlendirmesinde hakkında koruma tedbiri uygulanan kişinin lehine bir değişim söz konusu olursa koruma tedbiri ya geri alınmalıdır ya da daha az müdahaleci, daha hafif nitelikte bir koruma tedbirine dönüştürülmelidir.⁸⁵ Dolayısıyla; ölçülülük değerlendirmesinin yani koruma tedbiri ve ulaşılmak istenen amaç arasındaki denge testinin muhakemenin devamında da belirli aralıklarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁸⁶ Böylelikle koruma tedbirinin uygulanmasını haklı

---

⁸² Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2021/13520, Karar Tarihi: 03.04.2024, § 13, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2021/13520>, Erişim Tarihi: 25.05.2024.

⁸³ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 841.

⁸⁴ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842.

⁸⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842.

⁸⁶ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 282.

gösteren tehlikenin artması yahut azalması durumunda, ölçülülük ilkesinin gereği olarak halihazırda uygulanan tedbir yerini daha ağır ya da daha hafif bir koruma tedbirine bırakmaktadır.⁸⁷ Koruma tedbirlerinin orantılı olup olmadıklarına yönelik bir ölçülülük değerlendirmesi, bir başka deyişle bir denge testi yapılırken; şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişiye isnat edilen suçun önemi ve ağırlığı, koruma tedbirinin muhatabı olan kişinin özellikleri, isnada konu suça yönelik şüphenin yoğunluğu, koruma tedbirinin uygulanacağı süre ile bu tedbirin niteliği göz önünde bulundurulmalıdır.⁸⁸

C. Ölçülülük İlkesi Bakımından Katalog Suç Uygulaması

Başvurulan koruma tedbiri ile işlendiği iddia edilen suçun ağırlığı arasında bir oran bulunmalıdır.⁸⁹ Koruma tedbirlerinin müdahaleci ve hatta kısıtlayıcı yapısından ötürü bu tedbirlere başvurulabilmesinin zorunluluk arz etmesi gerektiğinden kanun koyucu bazı durumlarda katalog suç uygulamasını tercih etmiştir. Katalog suç uygulamasının bulunmadığı durumlarda da somut olay özelinde gereklilik değerlendirilmesi yapılmalıdır.⁹⁰ CMK bazı suçların ağırlığını doğrudan kendisi takdir etmiş ve bu tür suçları katalog şeklinde listeleterek bu suçlar işlendiğinde belirli bir koruma tedbirinin uygulanması kuralını ortaya koymuştur.⁹¹ Örneğin; katalog suçlardan birinin işlendiğine yönelik olarak kuvvetli şüphenin varlığı durumunda tutuklama sebebinin de bulunduğu kabul edilmiştir.⁹²

D. Ölçülülük İlkesi Bakımından Masumiyet Karinesinin Etkisi

Masumiyet karinesi gereğince; muhakemenin maddi gerçeğe ulaşma maksadı doğrultusunda delil elde edilmesi ve delillerin değerlendirilmesi için yapılan tüm araştırmalar kapsamında suç isnadının muhatabı olan kişinin gerekenden daha fazla zarara uğramaması, mümkün olduğunca az olumsuz durumla karşılaşması

---

⁸⁷ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 837.

⁸⁸ Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 278.

⁸⁹ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 265.

⁹⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275-276.

⁹¹ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 839.

⁹² Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 839.

gerekmektedir.⁹³ Hakkında suç isnadı bulunan kişinin mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar suçlu sayılmaması anlamına gelen masumiyet karinesi uyarınca bu kişiye yönelik olarak mevcut suç şüphesiyle orantılı olmayan koruma tedbirlerine başvurulmaması ölçülülük ilkesinin bir gereğidir.⁹⁴ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu tarafından Anayasa'nın masumiyet karinesini düzenleyiş biçimi ele alınırken, “suçlu sayılmaz” ibaresinin tercih edilmesinin yerinde olduğu belirtilmektedir ve ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma gayesi doğrultusunda, tutuklamaya varan koruma tedbirlerinin uygulanabildiği bir sistemde, kişinin masum sayılması şeklinde mutlak bir ifadenin, bu tedbirlerin izahını güçleştireceği ifade edilmektedir.⁹⁵ Dolayısıyla; masumiyet karinesinin, kişinin suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına aldığı, ancak ceza muhakemesinin amaçları doğrultusunda gerekli ve ölçülü olmak şartıyla koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel teşkil etmediği kabul edilmektedir.⁹⁶ Öte yandan, masumiyet karinesine hizmet eden ölçülülük ilkesi dolayısıyla koruma tedbirlerinin sadece makul ve geçici bir süreyle uygulanması, hakkında tedbir uygulanan kişi bakımından oluşabilecek “suçlu damgasının” kalıcı hale gelmesini de önleyici bir fonksiyon icra edecektir.⁹⁷

E. Ölçülülük İlkesi Bakımından Suç Şüphesinin Etkisi

Koruma tedbiri ile ulaşılmak istenen amaç arasındaki denge gözetilirken suç şüphesinin yoğunluğu da önemli bir rol oynamaktadır. Ceza muhakemesinin gayesi; var olan bir şüpheyi ortadan kaldırarak maddi gerçeğe erişmek olduğundan, muhakeme sürecine başlanabilmesi adına, suçun işlendiğine dair belli bir yoğunlukta suç şüphesinin mevcudiyeti zorunludur.⁹⁸ Bu suç şüphesinin, mutlaka somut olgulara ve delillere dayanması ve ciddi olması gerekmektedir.⁹⁹ Zira mevcut olgu ve delillerin niteliği, suç

⁹³ Süheyl Donay, *İnsan Hakları Açısından Samğın Hakları ve Türk Hukuku* (Fakülteler Matbaası, 1982), 111.

⁹⁴ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 281.

⁹⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 28; Benzer bir yorum için bkz: Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7.

⁹⁶ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 178-179.

⁹⁷ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 286.

⁹⁸ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 231.

⁹⁹ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 439; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 538-539.

şüphesinin yoğunluğunu belirleyen temel unsurlardır.¹⁰⁰ Nitekim suç şüphesinin yoğunluğu arttıkça suçun işlediğine yönelik belirsizlik de azalmaktadır. Başka bir deyişle; şüphenin yoğunluğu ile doğru orantılı olarak maddi gerçeğin ne olduğuna ilişkin de netliğe yaklaşılmaktadır. Bu anlamda, yetkili merciler tarafından maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak yürütülen muhakeme sürecinin hedeflendiği şekilde ilerleyebilmesi için, somut olayın özelliklerine göre koruma tedbirlerine başvurulabilmektedir. Koruma tedbirlerine karar verilirken, muhakeme sürecinde mevcut olan suç şüphesinin yoğunluğu, ölçülülük ilkesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰¹ Uygulanacak koruma tedbirinin, suç şüphesini oluşturan olguların ağırlığıyla orantılı olması ve suç şüphesinin yoğunluğunun düşük olduğu durumlarda temel hak ve hürriyetlere yönelik müdahalelerin de buna paralel olarak daha sınırlı tutulması gerekmektedir.¹⁰² Kısacası; suç şüphesine ilişkin yoğunluk ile başvurulacak koruma tedbiri arasında, ölçülülük ilkesi kapsamında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.¹⁰³ Öyle ki; suç şüphesinin yoğunluğu fazlaştıkça delillerin zarar görme olasılığı da artacağından, uygulanmasına karar verilecek koruma tedbirinin de ağırlığı artacak ve daha fazla müdahaleci tedbirlerin uygulanması söz konusu olacaktır.¹⁰⁴

F. Koruma Tedbirleri Bakımından Ölçülülük İlkesinin İşlevleri

Koruma tedbirlerine başvurulması bakımından ölçülülük ilkesine riayet edilmesi gerekliliğinden ötürü bu tedbirlerin uygulanmasının sınırlandırılması, muhakeme sürecinin maddi gerçeğe erişme maksadı bakımından ilke olarak herhangi bir kesintiye sebebiyet vermemektedir.¹⁰⁵ Aksine ölçülülük ilkesi ile masumiyet karinesine uygun bir şekilde kişilerin hakları ile hürriyetlerinin sınırlandırılması bakımından kamu gücünün

---

¹⁰⁰ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 439; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 539.

¹⁰¹ Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*, 25; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 179; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 295-296.

¹⁰² Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 841.

¹⁰³ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 296.

¹⁰⁴ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 296.

¹⁰⁵ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 293.

keyfiligi engellenmektedir.¹⁰⁶ Böylelikle, muhakeme sürecinin sonunda doğru ve sağlıklı bir neticeye ulaşılması sağlanmaktadır. Zira ölçülülük ilkesine riayet edilerek uygulanmasına karar verilen koruma tedbiri somut durumun gereklerine en uygun tedbir olacağı için bu ilke koruma tedbirinin başarısızlığına değil etkili olmasına hizmet edecektir ve etkili koruma tedbiri de sağlıklı bir şekilde maddi gerçeğe ulaşma yolunda önemli bir adım teşkil edecektir.¹⁰⁷ Maddi gerçeğe erişilmesiyle birlikte suç işlenmesi neticesinde bozulan kamu düzeni tekraren tesis edilmektedir ve kamu düzeninin tesisi kamunun menfaatine hizmet etmektedir. Böylelikle; bir yandan kamunun menfaati muhafaza edilirken diğer yandan kişinin temel hak ve hürriyetlerinin gereğinden fazla kısıtlanmasının önlenmesi dolayısıyla kişilerin menfaatleri de korunmaktadır.¹⁰⁸ Ölçülülük ilkesi bu yönüyle haklar ile hürriyetlerin güvencesi olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁹ Ölçülülük ilkesi, temel haklar ile hürriyetler bakımından söz konusu olan sınırlandırmanın sınırı olduğundan, temel hakları ve hürriyetleri kısıtlayan koruma tedbirlerinin ulaşılacak istenen amacın dışında yahut bu amacı aşan bir şekilde kullanılmasını engellemektedir.¹¹⁰

Ölçülülük ilkesi, kişilerin hak kaybına uğramasına sebebiyet vermemektedir, bilakis kişiler nezdinde hak kaybı oluşmasını ve kişi hakları ile hürriyetlerinin gereğinden fazla kısıtlanmasını engellemekte olduğundan hak kaybını azaltıcı niteliktedir.¹¹¹ Ölçülülük ilkesi uyarınca amaca ulaşmaya elverişli olan daha az müdahaleci koruma tedbirine başvurulması gerektiğinden, bu ilke başvuru tedbirin hatalı olması halinde dahi tedbirin muhatabının uğrayacağı zararın da mümkün olduğunca azaltılmasını sağlamaktadır.¹¹² Ayrıca ölçülülük ilkesine riayet edilmesi nedeniyle uygulanmasına

---

¹⁰⁶ Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 112; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 293.

¹⁰⁷ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 295.

¹⁰⁸ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842., Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 295.

¹⁰⁹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 295.

¹¹⁰ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 293.

¹¹¹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 294.

¹¹² Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 232; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 294.

karar verilen koruma tedbirinin doğru ve hukuka uygun olduğuna ilişkin bir karine oluşmaktadır ve bu ilke temel haklar ile hürriyetlerin sınırlandırılmasını meşrulaştırmaktadır.¹¹³ Ölçülülük ilkesi, uygulanacak koruma tedbirinin seçiminde bir yorumlama ölçütü olarak kullanılmaktadır, bununla birlikte uygulanmasına karar verilen koruma tedbirinin hukuka uygunluğu bakımından da bir denetim aracı niteliğindedir.¹¹⁴ Ölçülülük ilkesinin kullanıldığı bu denetim sonucunda da koruma tedbirine karar verme yetkisini haiz olan mercilerin takdir yetkilerinin sınırları netleştirilmiş olmaktadır.¹¹⁵

G. Koruma Tedbirlerinde Ölçülülük İlkesine İlişkin Görüşler

Ölçülülük ilkesinin, koruma tedbirlerinin uygulanması bakımından nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşlerden ilkinde göre; koruma tedbirlerinde ölçülülük ilkesi, kişi hakkında uygulanan koruma tedbirinin kişinin hukuki durumu açısından katlanılabilir bir yük olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşe göre; hâlihazırda masumiyet karinesinden faydalanan kişinin temel hak ve hürriyetlerine müdahale teşkil eden koruma tedbirinin, kişilere en az yükümlülük yükleyen ve temel hak ve hürriyetleri en az sınırlayan tedbir olarak belirlenmesi gerekmektedir.¹¹⁶

Başka bir görüşe göre ise ölçülülük ilkesinin koruma tedbirleri bakımından görünümü; uygulanmasına karar verilen koruma tedbiri ile bu tedbirle erişilmek istenen hedefin arasında makul bir dengenin bulunmasıdır.¹¹⁷ Buna göre, koruma tedbirinin uygulanmasıyla kişinin haklarına yapılan müdahale ile bu müdahale sonucunda elde edilmesi amaçlanan fayda arasında bir ölçü bulunması gerekir.¹¹⁸

---

¹¹³ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 294-295.

¹¹⁴ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 295.

¹¹⁵ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 295.

¹¹⁶ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 287-288; Toroslu ve Fezyioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217.

¹¹⁷ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 541; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 288.

¹¹⁸ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 441; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 288.

Bir diğer görüşte ise koruma tedbirleri bakımından ölçülülük ilkesi; temel haklara ve hürriyetlere asgari düzeyde müdahale edilmesi gerekliliği çerçevesinde ele alınmaktadır ve bu yaklaşım masumiyet karinesiyle ilişkilendirilmektedir. Buna göre, henüz suçluluğu kesinleşmemiş kişilerin hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılması açısından özgürlük yanlısı bir yaklaşım benimsenmeli; bu doğrultuda her somut olayda mümkün olan en az müdahaleci ve en az kısıtlayıcı koruma tedbiri tercih edilmelidir.¹¹⁹

Bununla birlikte, koruma tedbirleri bakımından geçerli olan ölçülülük ilkesini, suçun işlenmesiyle bozulan kamu düzeninin yeniden tesis edilmesine yönelik olarak ihtiyaç duyulan ölçüde temel hak ve hürriyetlere müdahale edilmesi şeklinde açıklayan ve bu suretle ihtiyaç ile başvuru koruma tedbiri arasında orantılılığın bulunmasının gerektiğini, ihtiyacı aşan bir şekilde koruma tedbirine başvurulamayacağını; bir diğer ifade ile ölçülülük ilkesinin bir aşırılık yasağı ve yetki aşımının engellenmesine yönelik bir fonksiyonu olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır.¹²⁰

Doktrinde yer alan bir görüş olmamakla birlikte AYM'nin yaklaşımı üzerinde durulmasında da fayda bulunmaktadır. AYM'nin içtihadında; kişilerin güvenlik hakları ile hürriyetlerinden daha ağır nitelikte olan gerçek bir kamu yararının bulunması halinde koruma tedbirlerinin uygulanmasının haklılık arz edebileceği belirtilmektedir.¹²¹ Nitekim AYM'nin 2012/1137 başvuru numaralı kararında; *“Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı”* görülebileceği belirtilmiştir.¹²² Kanaatimizce; kamu yararı düşüncesi,

---

¹¹⁹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 289; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 232.

¹²⁰ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 113-114, s. 295; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 292.

¹²¹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 292.

¹²² Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2012/1137, Karar Tarihi: 02.07.2013, § 61, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/1137>, Erişim Tarihi: 30.05.2024.

ölçülülük ilkesinin bilhassa belirli bir süre için geçerli olmasını, yani geçiciliğini ve belirliliğini zedeleyebilecektir. Bu suretle, koruma tedbirinin uygulanması neticesinde kişi hak ve hürriyetlerinin orantısız bir biçimde sınırlandırılması sonucu doğabileceğinden, ölçülülük ilkesini ihlal edebilecek bu yaklaşımın yerinde olmadığı değerlendirilmektedir.¹²³

IV. KORUMA TEDBİRİ TÜRLERİ BAĞLAMINDA ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ

Koruma tedbirlerinin uygulanması bakımından CMK'da her bir koruma tedbiri özelinde ölçülülüğe işaret eden ibareler yer almakta olup kimi zaman ölçülülük açıkça ifade edilmekteyken kimi durumlarda ölçülülük ilkesinin gereği olarak ilgili madde metninde belirli sınırlamalara yer verilmiştir.¹²⁴ CMK'da açıkça koruma tedbiri olarak; yakalama, gözaltı, adli kontrol, tutuklama, telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme, arama, elkoyma, bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, elkoyma ve kopyalama sayılmaktadır.¹²⁵ Tüm bu tedbirler bakımından ölçülülük ilkesinin görünümüleri tek tek irdelenecek olup CMK sistematığı içinde koruma tedbirleri arasında sayılmayan ancak modern koruma tedbirleri olarak ele alınan tedbir türleri ise ileride ayrı bir bölümde incelenecektir.

A. Yakalama Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Yakalama koruma tedbiri, bir kişinin hâkim kararı bulunmaksızın geçici bir süreyle özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelmekte olup CMK'nın 90. maddesinde düzenlenmiştir.¹²⁶ Bu maddenin birinci fıkrasında bulunan koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir ki yakalama koruma tedbirine başvurulabilsin. Yakalamaya kolluk dahil herkes tarafından başvurulabilmesi bakımından, kişiye suçu işlerken rastlanması veya

¹²³ Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 292.

¹²⁴ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 281.

¹²⁵ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 513; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 541.

¹²⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 843; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 232; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 303.

suçüstü bir fiilden ötürü izlenen kişinin o an ele geçirilmemesi durumunda kaçması ihtimalinin bulunması yahut kişinin kimliğinin o anda tespit edilme imkanının bulunmaması gerekmektedir¹²⁷. Bu fıkra uyarınca kolluk dışındaki kişiler tarafından yakalanan kişi üzerinde bu kişilerin zor kullanma yetkisi ise kolluk gelinceye değin söz konusudur ve dolayısıyla bu zorlama yetkisi sınırlıdır¹²⁸.

CMK'nın 90. maddesinin ikinci fıkrasına göre sadece kolluk tarafından yakalama tedbirine başvurulabilmesi için ise; tutuklama kararının yahut yakalama emrinin düzenlenmesini gerektirecek nitelikte bir durumun söz konusu olması, gecikmede sakınca bulunması ve Cumhuriyet savcısına ya da kolluk amirlerine derhal başvurma imkanının bulunmaması gerekmektedir. Kanun koyucu, yakalama tedbirine başvurulabilecek halleri açıkça ve sınırlı olarak düzenlemiştir. Başta kolluğa, ayrıksı durumlarda herkese tanınan bu yetki ancak sınırlı olarak sayılan bu koşulların bulunması durumunda kullanılabilir. Bu durum koruma tedbirine başvurulmasında yetkinin sınırsız olmadığını, bu yetkiyi kullanırken de ölçülülük ilkesine riayet edilmesinin gerektiğini göstermektedir. Burada ölçü, kanun koyucu tarafından sayılan ve yakalamaya cevaz veren hallerdir. Öte yandan, kişiye suç işlerken rastlanması hali hariç olmak üzere, bu tedbire başvurulması için gecikmede bir sakıncanın bulunması gerekliliği de kanun koyucu tarafından açıkça düzenlenmiştir.¹²⁹ Öte yandan, yakalama koruma tedbiri yalnızca zorunlu hallerde başvurulması mümkün olan bir tedbirdir ve geçicidir.¹³⁰ Her ne kadar geçicilik tüm koruma tedbirlerinin ortak özelliği olsa da yakalamanın daha kısa süreli olduğunu ve geçiciliğinin ön planda olduğunu kanun koyucu CMK'nın 90. maddesinin birinci fıkrasında açıkça zikretmiştir. Bu durum ölçülülük ilkesi gereğince koruma tedbirinin yalnızca belirli bir müddet devam edebilmesinin bir örneğidir. Nitekim anılan maddenin beşinci fıkrası uyarınca yakalanan kişiye ilişkin olarak kolluk görevlileri

---

¹²⁷ Öztürk, Eker Kazancı ve Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, 50.

¹²⁸ Ahmet Hulusi Akkaş ve Eren Akpınar, "Geçici Yakalama (CMK m.90/1'e Göre Yakalamanın Herkes Tarafından Yapılması)," *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 12, sayı 1, (2024): 4, <https://dergipark.org.tr/pub/iuchkd/article/1385746>.

¹²⁹ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 232.

¹³⁰ Kunter ve Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki*, 287; Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*, 38; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 236.

tarafından hemen Cumhuriyet savcısına bilgi verilmesi ve savcının emrine göre işlem tesis edilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu tarafından bilgi vermenin hemen gerçekleştirilmesinin gerektiği belirtilmiş olup bilgi vermenin geciktirilmesi durumunda yahut savcı tarafından verilen emrin yerine getirilmesinde makul süreyi aşan bir gecikme söz konusu olduğunda veya süre aşımının haklı nedenlere dayanmaması durumunda ölçülülük ilkesine aykırılık oluşacaktır.¹³¹

CMK'nın 90. maddesinin altıncı fıkrası ise; açıkça koruma tedbiri ile ulaşılmak istenen amaç arasındaki ölçülülük ilkesine ilişkindir. Nitekim yakalama koruma tedbirine başvurulmasını gerektiren amacın ortadan kalkması durumunda ölçülülük ilkesi gereğince bu tedbire ilişkin yakalama emrinin de derhal iadesi yani sistemden yakalama emrinin kaldırılması gerekmektedir.¹³² Böylelikle koruma tedbirine başvurulmasındaki amaç ortadan kalktığında, yakalanan kişinin temel hak ve hürriyetlerine yapılan müdahale de durdurulacaktır. Öte yandan CMK'nın 94. maddesi gereğince de yakalama emrine istinaden yakalanan kişinin bu hükümde belirlenen azami sürelerle riayet edilerek hakim yahut mahkeme önüne çıkarılması gerekmektedir.¹³³ Koruma tedbirlerinin uygulanması ve bu tedbirler kapsamında gerçekleştirilecek usuli iş ve işlemler bakımından azami sürelerin belirlenmesi ve belirlenen bu sürelerle riayet edilmesi ölçülülük ilkesinin bir gereğidir.

B. Gözaltı Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Gözaltına ilişkin temel hususlar, CMK'nın 91. maddesinde düzenlenmektedir. Bir kişi hakkında gözaltı koruma tedbirinin uygulanabilmesi için bu tedbirin soruşturma bakımından zorunlu olması ve kişinin bir suçu işlediğini gösteren somut delillerin varlığı gerekmektedir.¹³⁴ Gerek zorunluluk hususu gerek somut delillerle desteklenmiş suç şüphesi gerekliliği gözaltı koruma tedbiri bakımından ölçülülük ilkesinin görünümüdür. Buradaki zorunluluk, kişi hakkında gözaltı koruma tedbirinin uygulanmaması durumunda

¹³¹ Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*, 38.

¹³² Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 289; Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*, 86.

¹³³ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 289.

¹³⁴ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 244; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 309; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 238.

ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma gayesinin tehlikeye girecek olmasıdır.¹³⁵ Gözaltına alma, kişi hürriyetini kısıtlayan bir koruma tedbiri olduğu için somut delillerin, kuvvetli suç şüphesini göstermesi gerekmektedir.¹³⁶

Kanun koyucu gözaltına alma bakımından azami süreler belirlemiştir. CMK'nın 91. maddesinin birinci fıkrasının yanı sıra üçüncü ve dördüncü fıkralarında toplu suçlar, suçüstü halleri gibi ayıksı hallerde söz konusu olacak azami gözaltı süreleri ayrıca düzenlenmiştir. Bu durum, ölçülülük ilkesinin, koruma tedbirinin belirli bir süreyle sınırlı olarak uygulanması şeklindeki görünümüdür. Bu sürelerin azami süreler olduğu ve dolayısıyla belirlenen süreler dolmadan gerekli işlemlerin tesis edilmesinin gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.¹³⁷ Belirlenen bu sürelerin dolmasının gereksiz ve sebepsiz beklenmesi halinde ölçülülük ilkesine aykırılığın ortaya çıkacağıın kabulü gerekir. CMK'nın 91. maddesinin dördüncü fıkrasının devamında ise ölçülülük ilkesinin bir başka görünümü olan katalog suç uygulamasına ilişkin düzenleme karşımıza çıkmakta olup kanun koyucu tarafından sınırlı olarak sayılan bu suçlar bakımından suçüstü halinin varlığı durumunda gözaltı tedbirine başvurulabilmektedir.

C. Tutuklama Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Tutuklama koruma tedbirine ilişkin düzenlemeler CMK'nın 100 ila 108. maddeleri arasında yer almakta olup 100. maddenin birinci fıkrasında¹³⁸ ölçülülük ilkesi doğrudan ifade edilmiştir.¹³⁹ Öte yandan CMK'nın 100. maddesinin ikinci fıkrasında

¹³⁵ Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*, 97.

¹³⁶ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 238; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 290.

¹³⁷ Ayhan Aygörmez, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*, 97; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 239.

¹³⁸ “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.”

¹³⁹ Koca, “Tutuklamada Oranlılık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının “Adli Kontrol,” 119; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 841, 919; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 299; Z. Özen İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 90.; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 571; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 256.; Öztürk, Eker Kazancı ve Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, 39, 88.

sayılan hallerde tutuklama nedeninin var olduğu kabul edilebilmektedir ancak bu fıkra; “Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme yahut tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.” şeklinde sayılan durumlarda dahi somut olgulara dayanma ve kuvvetli suç şüphesi koşulları aranmaktadır.¹⁴⁰

Ölçülülük ilkesinin en net karşımıza çıktığı koruma tedbiri olan tutuklama, CMK’nın 100. maddesinin üçüncü fıkrasında katalog suç uygulamasına tabi kılınmıştır. Bu fıkra sayılan suç türleri bakımından suçu işleyen kişinin kaçma şüphesinin bulunduğu ön kabulüyle hareket edilmektedir ancak burada dikkat edilmesi gereken bu suçların işlendiğine ilişkin şüphenin kuvvetli bir şüphe olması gerektiğidir.¹⁴¹ Tutuklama koruma tedbirine başvurulabilmesi için var olması gereken suç şüphesinin yoğunluğunun artırılarak kuvvetli suç şüphesinin dikkate alınması, orantılı hareket edildiğini göstermektedir.¹⁴² Tutuklama koruma tedbiri söz konusu olduğunda, bu tedbirin muhatabının hürriyeti kısıtlanmaktadır. Dolayısıyla, tutuklama bakımından katalog suç uygulamasının tercih edilmesi kuvvetli suç şüphesinin aranması, ölçülülüğün açıkça zikredilmesi ve benzeri hususlar, CMK’daki koruma tedbirleri arasında ölçülülük ilkesinin karşımıza çıktığı en net koruma tedbirinin tutuklama olduğunu göstermektedir.

Nitekim AYM’nin 2015/144 başvuru numaralı kararında konuya ilişkin olarak; “Tutuklama tedbirinin Kanuna uygun kabul edilebilmesi için kuvvetli suç şüphesi ile birlikte tutuklama nedenlerinden en az birinin tutukluluğun her aşamasında mevcut olması zorunludur. 5271 sayılı Kanun’un 101. Maddesine göre tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya tahliye isteminin reddine ilişkin kararların gerekçelerinde, kuvvetli suç şüphesinin, tutuklama nedenlerinin varlığının ve tutuklama tedbirinin ölçülü

¹⁴⁰ İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, 86; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 919; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 252.

¹⁴¹ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 855-856, 933; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 296, 299; İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, 86; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 560-561.

¹⁴² Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 296.

olduğunu gösteren delillerin “somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilmesi” gerekir.” açıklamasına yer verilmiştir¹⁴³. Görüldüğü üzere AYM; tutuklama nedenlerinden en az birinin varlığıyla birlikte kuvvetli suç şüphesinin bulunması ve tutuklamanın somut durum özelinde ölçülü olduğunu gösterir delillerin somut olgularla gerekçelendirilmesi hususlarının bir arada bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte CMK'nın 100. maddesinin üçüncü fıkrasında, anılan fıkrada sayılan katalog suç türlerinden biri söz konusu olduğunda tutuklama nedeninin var sayılabileceği düzenlenmiştir. Her ne kadar bu suç türlerinden biri söz konusu olduğunda tutuklama nedeni var sayılsa dahi salt bu nedenin var sayılması ölçülülük ilkesine uygunluğunun tesis bakımından yeterli değildir. Zira kanun koyucu, CMK'nın 100. maddesinin birinci fıkrasında; *“İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.”* denilerek ölçülülük değerlendirmesinin elzem olduğunun ve somut durum bakımından tutuklamanın ölçülü olmadığı durumlarda bu tedbire karar verilemeyeceğinin altını çizmiştir.

Bu noktada, AYM'nin 2015/19167 başvuru numaralı kararının incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Anılan karardan anlaşıldığı üzere; CMK'nın 100. maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan suçlardan “hırsızlık” suçu da dahil mala zarar verme ve konut dokunulmazlığını ihlal etme suçlarını işlediği iddiasıyla göz altına alınan 15 yaşında çocuk şüpheli, Savcılık tarafından tutuklama nedeninin bulunduğu ve atılı suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların var olduğu gerekçesiyle tutuklanması talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. AYM konuya ilişkin olarak; *“Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak tutuklamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.”* ve *“Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün*

¹⁴³ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2015/144, Karar Tarihi: 14.07.2015, § 49, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/144>, Erişim Tarihi: 14.01.2026.

takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu husustaki denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır.” açıklamalarını yapmıştır¹⁴⁴.

Bu koruma tedbiri bakımından ölçülülük ilkesine hizmet eden hususlar bunlarla sınırlı değildir. Nitekim yalnızca adli para cezası yaptırımını gerektiren suç türleri bakımından tutuklama yoluna gidilemeyeceği, yaptırım olarak üst sınırının iki yıl yahut iki yıldan daha fazla süreli hapis cezası olması halinde bu tedbirin uygulanabileceği, on beş yaşını doldurmamış çocuklar için bu sınırın beş yıl olarak belirlendiği görülmektedir.¹⁴⁵ Zira koruma tedbirine başvurulmasının bazı suç türleri yahut yaptırım olarak karşılığı belirli bir sınırın altında kalan suçlar bakımından yasaklanması da ölçülülük ilkesinin görünümünden biridir.¹⁴⁶

Tutuklulukta geçirilecek süreler bakımından CMK'nın 102. maddesinde azami süreler belirlenmiştir. Bu durum koruma tedbirlerinin belirli bir süreye tabi olması ve geçiciliğinin bir görünümüdür.¹⁴⁷ Burada ölçü azami olarak belirlenen sürelerin sonudur ve bu sürelerin sonunda tutuklama tedbirine son verilmesi gerekliliği, hukuki güvenlik ve belirlilik gibi hususların yanı sıra ölçülülük ilkesinin de bir sonucudur. Ancak bu sürelerin üst sınır oldukları, zorunluluk arz etmemesi halinde bu sürelerin sonuna kadar

¹⁴⁴ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2015/19167, Karar Tarihi: 17.07.2019, § 40 44, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/19167>, Erişim Tarihi: 14.01.2026.

¹⁴⁵ CMK md 100/4: “Sadece adli para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.”; 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu md 21: “Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.”; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 841; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 304; İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, 100-103; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 219; Öztürk, Eker Kazancı ve Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, 39.

¹⁴⁶ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 284-286.

¹⁴⁷ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 313.

beklenmemesinin gerektiği de unutulmamalıdır. Kaldı ki ölçülülük ilkesine riayet edilmeksizin, kişilerin uzun süren tutuklama koruma tedbirine maruz kalmaları durumu, muhakeme sürecinin sonunda mahkemece beraat kararının verilmesine yönelik olarak psikolojik bir engel teşkil edebilmektedir.¹⁴⁸

CMK'nın 101. maddesinde tutuklama kararına ilişkin hususlar düzenlenmiş olup bu maddenin birinci fıkrası uyarınca tutuklama tedbirine karar verilebilmesi için somut olay bakımından adli kontrol tedbirinin yetersiz kalması gerekmektedir.¹⁴⁹ Tutuklamadan daha az müdahaleci bir tedbir olan adli kontrolün, ulaşılmak istenen amaç için yeterli olduğu hallerde tutuklamaya karar verilmesi, ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Esasen daha az müdahaleci bir tedbir kâfi iken daha fazla kısıtlayıcı bir tedbire karar verilmemesi gerekliliği, buradaki dengenin gözetilmesi zorunluluğu, ölçülülük ilkesinin en temel görünümünü teşkil etmektedir. Hakkında tutuklama tedbiri uygulanan kişinin, bu tedbire tabi olduğu süre boyunca adli kontrole tabi kılınarak serbest bırakılması her zaman talep edilebilmektedir.¹⁵⁰ Bu da durumun gereklerine göre ölçülülük ilkesinin tesisine hizmet etmektedir. Zira somut olayda bulunan dengelerin, hakkında koruma tedbiri uygulanan kişi lehine değişmesi durumunda koruma tedbirinin kaldırılması yahut daha az müdahaleci bir koruma tedbirine dönüştürülmesi ölçülülük ilkesinin bir gereğidir.¹⁵¹ Kaldı ki bununla uyumlu olarak CMK'nın 103. maddesinin ikinci fıkrasında,¹⁵² tutuklama tedbirinin uygulanmasının “gereklilik” koşuluna bağlı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca CMK'nın 108. maddesinde tutuklama koruma tedbirinin devamının gerekip gerekmediğinin belirli aralıklarla incelenmesi hususu düzenlenmektedir.¹⁵³ Bu

¹⁴⁸ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 285.

¹⁴⁹ İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, 91; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 929.

¹⁵⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 311; CMK md 103/1: “Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler.”

¹⁵¹ Koca, “Tutuklamada Oranlık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının “Adli Kontrol,” 118; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842.

¹⁵² “Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adli kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır.”

¹⁵³ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 310; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 225.

tedbire başvurulmasını gerektiren koşulların ortadan kalkması durumunda, ölçülülük ilkesine uygunluğun tesis edilebilmesi için tedbirin kaldırılması ya da daha hafif bir tedbire dönüştürülmesi gerekmektedir.¹⁵⁴ Aksi halde, tutuklamanın bir rutin halinde devamına karar verilmesi, muhakeme sürecinin sonunda mahkûmiyet hükmü verilmesi yönünde bir mecburiyet hissedilmesi riski oluşturabilecektir.¹⁵⁵ Kaldı ki muhakeme sürecinin sonunda beraat kararı verilmesi durumunda dahi, gereğinden uzun süre uygulanan tutuklama tedbirinin meşrulaşması mümkün değildir.¹⁵⁶

Bununla birlikte CMK'nın 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca; tutuklama kararında delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilmesi gerekmektedir. Bu zorunluluk, tutuklama tedbirinin devamına ve tahliye taleplerinin reddine ilişkin kararlar bakımından da geçerlidir. Tutuklamaya, tutuklama tedbirinin devamına ve tahliye talebinin reddine ilişkin kararlarda bulunması gereken hususların tamamı ölçülülük ilkesine hizmet etmekte olup kanun koyucu bununla yetinmeyerek bu kararlarda ölçülülüğün açıkça ortaya konulmasını ve gerekçelendirilmesini şart koşturmaktadır.¹⁵⁷

D. Adli Kontrol Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Adli kontrol tedbirine yönelik hususlar, CMK'nın 109 ila 115. maddelerinde düzenlenmiş olup 109. madde ile temel hak ve hürriyetler bakımından oldukça müdahaleci olan tutuklamanın ağır neticelerini hafifletmek amacıyla adli kontrol kapsamında seçenек bazı tedbirlere yer verilmiştir.¹⁵⁸ Bu tedbirler, koruma tedbirlerine hâkim olan ölçülülük ilkesinin bir gereği olarak hukukumuzda kazandırılmıştır.¹⁵⁹ Ölçülülük ilkesi uyarınca somut durum bakımından evvela adli kontrolün yeterli olup

¹⁵⁴ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 273; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842.

¹⁵⁵ Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 285.

¹⁵⁶ Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 285.

¹⁵⁷ Öztürk, Tezcan ve Erdem, *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*, 117.

¹⁵⁸ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 315; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 970.

¹⁵⁹ Koca, "Tutuklamada Oranlılık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının "Adli Kontrol," 123; Kunter ve Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki*, 263; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 316.

olmadığı değerlendirilmeli, yetersiz kalacağına anlaşılması durumunda tutuklama yoluna gidilmelidir.¹⁶⁰ Ceza muhakemesinde, tutuklanmayı gerektiren koşullar oluştuğunda, şüpheli yahut sanık hakkında tutukluluğa nispeten daha hafif nitelikte, daha az müdahaleci bir tedbire karar verilmesinin ve tutuklamaya alternatif olarak adli kontrol mekanizmasının oluşturulması ölçülülük ilkesinin bir neticesidir.¹⁶¹

Bu noktada AYM'nin 2015/19167 başvuru numaralı kararında bulunan; “Çocukların tutuklanmasına ilişkin olarak 5395 sayılı Kanun'da bu durumun son çare tedbiri olması gerektiği belirtilmiştir. Özellikle 5395 sayılı Kanun'un 20. maddesi uyarınca, bir çocuğun tutuklanmasına yalnızca adli kontrol tedbirinden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağına anlaşılması veya bu tedbirlere uyulmaması durumunda karar verilebilmektedir. Bu hükümden somut olayda öncelikle adli kontrol tedbirinin uygulanması gerektiği anlaşılmaktadır. Zira adli kontrol tedbirinden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağına anlaşılması veya bu tedbirlere uyulmaması sonucuna varılabilmesi için öncelikle bu tedbire başvurulması gerekmektedir.” açıklamalarının da önem arz ettiği kanaatindeyiz¹⁶². Zira ilgili kararda, ÇKK'nın 4. maddesinde düzenlenen; “çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması” ilkesi uyarınca çocuklar bakımından tutuklama tedbirine son çare olarak başvurulmasının, evvela adli kontrol tedbirinin uygulanması ve bundan sonuç alınamayacağına anlaşılması durumunda tutuklama yoluna gidilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Hürriyeti bağlayıcıyı tedbirlere son çare olarak başvurulması ilkesinin, ölçülülük ilkesinin oldukça net görünümünden biri olduğu kanaatindeyiz. Bununla birlikte, söz konusu kararda da belirtildiği üzere; evvela adli kontrol tedbirine başvurulması ve ancak bunun yetersiz kalacağına anlaşılması

¹⁶⁰ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 316; Sesim Soyer Güleç, “Tutuklamaya İlişkin Temel Sorunlar ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Güncel Kararları Çerçevesinde Adli Kontrol Konusunda Bazı Tespit ve Değerlendirmeler,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 24, sayı 98, (2012): 25-42, <https://www.jurix.com.tr/article/10972>.

¹⁶¹ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 290; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 275.

¹⁶² Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2015/19167, Karar Tarihi: 17.07.2019, § 50, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/19167>, Erişim Tarihi: 14.01.2026.

halinde daha fazla müdahaleci olan tutuklama yoluna gidilebilmesi de ölçülülük ilkesinin görünümülerindendir.

CMK'nın 109. maddesinin üçüncü fıkrasında ise adli kontrol koruma tedbirinin uygulanması halinde kişinin tabi kılınabileceği yükümlülükler düzenlenmiştir. Hakkında adli kontrol tedbiri uygulanan kişi, bu yükümlülüklerden bir yahut birkaçıyla yükümlü kılınabilmektedir. Salt “tutuklama yerine adli kontrolün uygulanması ölçülülük ilkesine uygundur” kanaatiyle kişi hakkında adli kontrol tedbirine karar verilmesi, ölçülülük ilkesinin tesisi bakımından yeterli değildir.¹⁶³ Zira ölçülülük ilkesi, genel hukuk ilkesi niteliğinde olduğundan, adli kontrol koruma tedbiri kapsamında belirlenecek yükümlülükler bakımından da geçerlidir.¹⁶⁴ Bu doğrultuda adli kontrol kapsamında belirlenecek yükümlülüklerin somut durumun gerekleriyle ve ulaşılmak istenen amaçla orantılı olması gerekmektedir.¹⁶⁵ Amaca ulaşmaya hizmet eden en az müdahaleci yükümlülük seçilmeli ve ölçülülük ilkesine riayet edilmelidir.

CMK'nın 110. maddesinin dördüncü fıkrasında, adli kontrol tedbiri uygulamasının devam edip etmeyeceğinin belli aralıklarla değerlendirilmesi zorunluluğu düzenlenmiş, adli kontrol uygulanmasına ilişkin azami süreler ise CMK'ya 2021 yılında eklenen 110/A maddesi ile belirlenmiştir. Adli kontrol de geçici niteliktedir ve bu tedbirin uygulanmasını haklı kılan sebepler ortadan kalktığıında, tedbirin uygulanmasına da son verilmelidir.¹⁶⁶ Koruma tedbirlerinin uygulanması suretiyle kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin sınırsız bir biçimde sınırlandırılması mümkün olmadığından, adli kontrolün uygulanacağı azami sürenin belirlenmesi ve bu tedbirinin uygulanması gerekliliğinin devam edip etmediğinin belirli aralıklarla denetlenmesi ölçülülük ilkesinin neticelerindendir.

---

¹⁶³ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 291.

¹⁶⁴ Öztürk, Tezcan ve Erdem, *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*, 173.

¹⁶⁵ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 278; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 291.

¹⁶⁶ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 291.

E. Arama Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

CMK'nın 116. maddesinde düzenlenen arama koruma tedbirinin uygulanması halinde kişinin aile hayatına, özel yaşamına, konut dokunulmazlığına, haberleşme hürriyetine ve dolayısıyla pek çok temel hakkına ve hürriyetine müdahale edilmektedir.¹⁶⁷ Öyle ki bu tedbirin uygulanmasıyla kişilerin üstü aranabildiğinden vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı, eşyaları aranabildiğinden özel hayatın gizliliği, konutlarında arama yapılabildiğinden konut dokunulmazlığı ve her halükârda kişi özgürlüğü kısıtlanmaktadır.¹⁶⁸ CMK'da arama koruma tedbirinin amacı bilhassa sınırlandırılmış olup bu tedbire başvurulmasındaki amaç; şüpheli yahut sanık konumundaki kişinin yakalanması yahut isnada konu suç ile alakası bulunan delillere ulaşılmasıdır.¹⁶⁹ Görüldüğü üzere; kanun koyucu aramaya ilişkin olarak gerek bu koruma tedbirine başvurulma amacı bakımından gerek bu tedbirin nerelerde uygulanabileceğine ilişkin olarak açık düzenlemeler yapmıştır. Bilhassa amacın CMK'da açıkça yer alması ölçülülük ilkesinin bir görünümü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kanaatimizce birden fazla hak ile hürriyete müdahale eden bu tedbir bakımından amaç kısıtlamasına gidilerek ölçülülük ilkesine uygunluğun sağlanmasına gayret edilmiştir. Öte yandan, arama koruma tedbirinin uygulanabilmesi için bahse konu maddede sayılan amaçlara ulaşılabilmesine yönelik makul şüphenin bulunması gerekmektedir.¹⁷⁰ Daha önce de ifade edildiği üzere bir koruma tedbirine başvurulabilmesi için belirli ağırlıkta bir suç şüphesinin aranması ölçülülük ilkesinin bir gereğidir.

AYM'nin 2016/56228 başvuru numaralı kararında; “Öte yandan arama tedbirinin hüküm kesinleşmeden önce temel hak ve hürriyetlere müdahale eden veya onları sınırlayan bir koruma tedbiri olması nedeniyle karar alma aşamasında sınırlarının

¹⁶⁷ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 243; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 326.

¹⁶⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 326.

¹⁶⁹ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 589; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 327.

¹⁷⁰ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 244; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 328.

belirlenmesi ve belirlenen sınırlar dâhilinde kalınarak uygulanması ölçülük ilkesinin de bir gereğidir. Bu bağlamda arama kararına dayanak oluşturan delilleri değerlendirmede karar merciinin belli bir takdir yetkisi olduğu söylenebilse de arama kararında aramanın kapsamı ile nedenlerinin denetime imkân verecek şekilde gösterilmesi ve arama kararının kişilerin itibarına etkileri de gözetilerek temel hak ve hürriyetlere en az müdahaleyi gerektirecek şekilde uygulanması gerektiği unutulmamalıdır.” açıklamalarına yer verilerek arama tedbiri bakımından sınırların belirli olmasının ölçülülük ilkesinin gereği olduğu ifade edilmiştir¹⁷¹.

CMK'nın 117. maddesinde suç isnadının muhatabı olmayan diğer kişilerin üzerlerinin, eşyalarının, konutlarının yahut bu kişilere ait diğer yerlerin aranmasına ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Buna göre, doğrudan suç isnadının muhatabı olmayan kişilere ilişkin arama yapılabilmesi daha sıkı koşullara bağlanmıştır. Diğer kişilere yönelik aramada da ilk koşul şüpheli yahut sanık sıfatını haiz kişinin yakalanabileceğine yahut suça yönelik delillere ulaşılabileceğine ilişkin bir amacın bulunmasıdır.¹⁷² Kanun koyucu, diğer kişiler bakımından amaç sınırlaması ile yetinmemiş ve diğer kişiler nezdinde arama yapılabilmesini bu amaçların var olduğuna ilişkin olayların varlığı koşuluna bağlamıştır.¹⁷³ CMK'nın 117. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenlemenin bir sınırlama niteliğinde olduğu ise bu maddenin üçüncü fıkrasında¹⁷⁴ özellikle belirtilmiştir. CMK'nın 118. maddesi uyarınca ise; kural olarak konut, iş yeri gibi kapalı alanlarda gece vakti arama koruma tedbiri icra edilememektedir. Kanun koyucu burada koruma tedbirine başvurulma zamanı ile ilgili bir sınırlandırmaya gitmiştir. Gece vakti daha savunmasız ve hassas konumda olan kişilerin temel haklarına ve hürriyetlerine arama koruma tedbirinin uygulanmasıyla ancak istisnai durumlarda müdahale edilebilmesi de ölçülülük ilkesinin bir görünümüdür. Arama kararının geçerli olacağı sürenin ise CMK'nın 119. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca arama kararında açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Böylelikle

¹⁷¹ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2016/56228, Karar Tarihi: 23.06.2020, § 59, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/56228>, Erişim Tarihi: 14.01.2026.

¹⁷² Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 590; Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1058.

¹⁷³ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 329.

¹⁷⁴ “Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın bulunduğu yerler ile izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir.”

kişilerin sürekli bir şekilde arama koruma tedbirine maruz kalacakları tehdidi altında hayatlarını sürdürmeleri engellenmiş olup bu durum ölçülülük ilkesi gereğince koruma tedbirlerinin belirli bir süre için uygulanabilmesinin arama kararına yansımalarıdır.

Soruşturma aşamasında şüphelinin kullandığı bilgisayarların, bilgisayar programlarının ve bilgisayar kütüklerinin aranması da gerekebilmektedir. Bunlara ilişkin arama CMK'nın 134. maddesinde ayrıca düzenlenmiştir. Bilgisayarlar ile bunlarla alakalı programlar ve kütükler bakımından başvurulacak arama koruma tedbiri normal aramadan daha sıkı koşullara tabidir. Öyle ki bu koruma tedbirine başvurulabilmesi, kuvvetli bir suç şüphesinin varlığı ve başka bir şekilde delillere ulaşma imkanının bulunmaması koşullarına bağlanmıştır. Koruma tedbirlerine başvurulması bakımından belirli bir ağırlıkta suç şüphesinin varlığı koşulunun aranması ölçülülük ilkesinin bir gereğidir.¹⁷⁵ Ayrıca bu tedbire başvurulabilmesi için tedbire ilişkin karar bakımından söz konusu hükümde belirlenen sürelerin dolması yahut bu tedbirin uygulanmamasına karar verilmesi durumunda elde edilen kopyalar ile dökümü yapılan metinlerin derhal imha edilmesi gerekmektedir. Zira artık meşru bir zemini bulunmayan koruma tedbirinin uygulanmasıyla elde edilen deliller vasıtasıyla kişinin hakları ile hürriyetlerine yapılan müdahalenin derhal durdurulması hem hukuki belirlilik ile güvenliğin hem de ölçülülük ilkesine uygunluğun tesis edilmesinin bir gereğidir.

Arama koruma tedbiri kime ilişkin, hangi hususa yönelik gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin mutlaka ölçülülük ilkesine uygun bir şekilde icra edilmelidir.¹⁷⁶ Bu koruma tedbiri uygulanırken sadece arama kararına konu kişinin yahut delilin bulunabileceği şekilde ve bunların bulunabileceğine ilişkin şüphe bulunan hususlara ilişkin olarak arama yapılmalıdır.¹⁷⁷ Aksi takdirde ileride bahsedeceğimiz tazminat talepleri ortaya çıkabilecektir.

---

¹⁷⁵ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 616; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 329.

¹⁷⁶ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 330; Yeşim Yılmaz, "Bir Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemi Olarak Adli Arama," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 29, sayı 124, (2016): 287-288, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2016-124-1575.pdf.

¹⁷⁷ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 331.

F. Elkoyma Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

CMK'nın 123. maddesinin birinci fıkrası uyarınca elkoyma koruma tedbiri uygulandığında zilyetliğe müdahalede bulunulmakta olup zilyedin aleyhine olacak şekilde tasarruf yetkisinin kaldırılması söz konusu olmaktadır.¹⁷⁸ Bu tedbire ancak el konulacak eşyanın isnada konu suçun ispatı bakımından faydalı görülmesi yahut el konulacak malvarlığı değerinin eşya ya da kazanç müsaderesinin konusunu teşkil etmesi hallerinde başvurulabilmektedir.¹⁷⁹ Kanun koyucu tarafından getirilen bu kısıtlamalar ölçülülük ilkesinin bir görünümüdür.

CMK'nın 125. maddesi uyarınca ise; yaptırım olarak karşılığı beş yıl ve daha fazla hapis cezası olan suçlar bakımından içeriğinde devlet sırrı olan belgelerin incelenmesi mümkün olup bu belgelere ilişkin incelemeyi sadece hakim veya mahkeme heyeti yapabilmektedir ve bu belgelerin yalnızca isnada konu suçu açıklığa kavuşturabilecek mahiyette olan kısımları tutanağa geçirilebilmektedir. Bu tedbire ancak yaptırım olarak karşılığı belirli bir sınırın üzerindeki suçlar bakımından başvurulabilmekte olup bu durum ölçülülük ilkesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁰

CMK'nın 126. maddesi uyarınca şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişilerin yakınları ile şüphelinin ya da sanığın meslek ya da sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasındaki evrakta el konulması mümkün değildir.¹⁸¹ Bu düzenleme ile de ölçülülük ilkesi doğrultusunda elkoyma koruma tedbirine ilişkin bazı kısıtlamalara gidilmiştir. Zira, şüpheli ile sanığın yakınlarıyla yahut mesleki irtibatı bulunan kişilerle arasındaki evrakta bulunan bilgilere erişilmesinin engellenmesi bu suretle gereğinden fazla müdahalenin önlenmesi amaçlanmıştır.

---

¹⁷⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 331, s. 341; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 248.

¹⁷⁹ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 610; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 337.

¹⁸⁰ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 352; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 337.

¹⁸¹ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 248-249.

Taşınmazlar ile haklara ve alacaklara elkoyma koruma tedbirine ilişkin hususlar CMK'nın 128. maddesinde¹⁸² düzenlenmiş olup bu maddenin birinci fıkrasında sayılanlardan şüpheli veya sanığa ait olanlara, ceza muhakemesine konu suçun işlendiğine ve suçtan elde edildiklerine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin bulunması durumunda el konulabilmektedir. Bu tedbir kapsamında başta mülkiyet hakkı olmak üzere haklara müdahalede bulunulmaktadır. AYM'nin 2015/947 başvuru numaralı kararında, elkoyma tedbiri dolayısıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmasına ilişkin olarak; malikin olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokulmamasının gerektiği ifade edilmiştir¹⁸³. Bu tedbirin uygulanması hem el konulacakların şüpheliye yahut sanığa ait olmasıyla hem de somut delillere dayalı belirli yoğunlukta bir suç şüphesinin bulunmasına bağlanarak ölçülülük ilkesine riayet edilmiştir. Bahse konu maddenin ikinci fıkrasıyla ise bu koruma tedbirine başvurulması bakımından katalog suç uygulaması tercih edilerek, ölçülülük ilkesine uygun bir biçimde bahse konu tedbire sadece belirli suç türleri bakımından başvurulabilmesi yoluna gidilmiştir.¹⁸⁴

CMK'nın "Postada elkoyma" başlıklı 129. maddesinin birinci fıkrası uyarınca posta hizmeti sunan özel yahut resmi kuruluşlarda bulunan gönderilere el konulabilmektedir. Bu koruma tedbirinin uygulanmasıyla haberleşme hürriyeti ile haberleşmenin gizliliği başta olmak üzere temel haklar ile hürriyetlere müdahalede bulunulduğundan, ölçülülük ilkesine uygun olarak kanun koyucu bazı sınırlamalar getirmiştir.¹⁸⁵ Ancak el konulacak gönderilerin isnada konu suçun delillerini oluşturduğuna ilişkin bir şüphenin bulunması gerekmekte olup ayrıca bu gönderinin muhakeme süreci bakımından adliyenin elinde bulunmasının zorunluluk arz etmesi

¹⁸² Taşınmazlar, kara, deniz veya hava ulaşım araçları, banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesap, gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklar, kıymetli evrak, ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık payları kiralık kasa mevcutları, diğer malvarlığı değerleri.

¹⁸³ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2015/947, Karar Tarihi: 15.11.2018, § 62, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/947>, Erişim Tarihi: 14.01.2026.

¹⁸⁴ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 338; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 363; Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 523.

¹⁸⁵ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 348; Handan Yokuş Sevik, "Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 20, sayı 29 (2007): 97, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2007-69-301.pdf.

gerekmektedir.¹⁸⁶ Bu zorunluluk ile suç delili olma şüphesi, ölçülülük ilkesinin görünümüdür.¹⁸⁷ Aynı maddenin beşinci fıkrası uyarınca ise açılmamasına karar verilen yahut mahiyeti itibariyle adliyenin elinde bulunmasına gerek görülmeyen gönderilerin hemen ilgisine teslim edilmesi gerekmektedir. Böylelikle gerek hukuki belirlilik ile güvenlik gerek ölçülülük ilkesi gereğince; haklar ile hürriyetlere müdahalenin devamı için geçerli bir sebep kalmadığından koruma tedbiri uygulanması suretiyle ortaya çıkan müdahalenin hemen durdurulması gerekmektedir. Nitekim benzer bir şekilde CMK'nın 131. maddesi uyarınca da el konulan eşyanın yahut diğer malvarlığının, muhakeme süreci bakımından saklanmasına gerek kalmaması halinde sahibine iade edilmesi gerekmektedir.¹⁸⁸

CMK'nın 133. maddesi¹⁸⁹ uyarınca ise şirket yönetimi bakımından kayyım tayini şeklinde bir koruma tedbirinin uygulanması mümkündür. Bu koruma tedbirine başvurulabilmesi için kuvvetli şüphenin varlığının yanı sıra gereklilik de bulunmalıdır.¹⁹⁰ Hem gereklilik olgusu hem belirli bir ağırlıkta suç şüphesinin bulunması koşulunun aranması ölçülülük ilkesinin görünümüdür. Maddenin dördüncü fıkrasında ise katalog suç uygulaması tercih edilerek kayyım tayini yapılabilecek suç türleri tek tek sayılmıştır.

Elkoyma koruma tedbirinin başkaca bir özel görünümü ise CMK'nın 248. maddesinde düzenlenmiş¹⁹¹ olup kaçak hakkında el koyma tedbiri uygulanırken orantılılığa uygun davranılması gerektiği kanunu koyucu tarafından açıkça

---

¹⁸⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1133.

¹⁸⁷ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 350.

¹⁸⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 137.

¹⁸⁹ CMK md 133/1: “Suçun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkim veya mahkeme, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabilir...”

¹⁹⁰ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 614-615; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 371.

¹⁹¹ CMK md 248/1: “Kaçağın Cumhuriyet savcısına başvurmasını veya duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına amaçla orantılı olarak ... elkonulabilir ve gerektiğinde idaresi için kayyım atanır...”

belirtilmiştir.¹⁹² Maddenin ikinci fıkrasında ise katalog suç uygulaması tercih edilerek bahse konu koruma tedbirine başvurulabilecek suç türleri sayılmıştır.

G. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

CMK'da telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiş olup 135. maddede “*iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması*”na yönelik hüküm düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin iletişiminin telekomünikasyon yoluyla dinlenebilmesi için iki ön koşul bulunmaktadır. Bunlardan ilki, suç işlendiğine yönelik olarak kuvvetli bir suç şüphesinin bulunması ve bu şüphenin somut delillere dayanmasıdır. İkinci koşul ise; başka bir şekilde delil elde edilmesinin mümkün olmamasıdır. Görüldüğü üzere; şüpheli veya sanık sıfatını haiz kişilerin hakları bakımından oldukça sınırlandırıcı olan, kişilerin haberleşme hürriyetlerine, özel hayatlarının gizliliğine müdahale eden bu koruma tedbirine başvurulabilmesi bakımından kanun koyucu tarafından detaylı düzenlemelere yer verilerek koşullar ağırlaştırılmıştır.¹⁹³ Zira telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulandığında, bu tedbirin muhatabı konumundaki şüpheli veya sanığın pek çok temel hakkına ve hürriyetine müdahale edilmektedir. Bu sebeple temel haklar ve hürriyetler açısından oldukça ağır bir müdahale teşkil eden bu koruma tedbiri bakımından kanun koyucu basit şüphenin varlığıyla yetinmemiş olup ölçülülük ilkesinin bir gereği olarak kuvvetli bir şüphenin bulunması, bu şüphenin somut delillerden kaynaklanması ve başka bir şekilde delil etme olanağının bulunmaması koşullarını bir arada aramaktadır.¹⁹⁴ Başkaca bir yolla delil elde etme imkanının bulunmaması koşulundan hareketle görülmektedir ki; bu

---

¹⁹² Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1142; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 353.

¹⁹³ Sevik, “Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi,” 97-98; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 360; Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 286; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 637.

¹⁹⁴ Kahraman, “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi,” 296; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 360; Hakan A. Yavuz, “Ceza Yargılamasında Bir Koruma Tedbiri Olarak “Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 18, sayı 60, (2005): 235-259, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2005-60-178.pdf.

koruma tedbiri diğer tedbirlere nazaran ikincil bir konumdadır, zira ölçülülük ilkesi uyarınca öncelikle temel haklar ile hürriyetler bakımından daha az kısıtlama öngören, daha az müdahaleci tedbirlerin uygulanması, bunların amaca ulaşmada yeterli olmaması halinde daha fazla müdahaleci koruma tedbirlerine başvurulması gerekmektedir.¹⁹⁵ Zira bu tedbir uygulandığında salt şüpheli veya sanık konumunda bulunan kişinin değil bu kişinin iletişim halinde olduğu üçüncü kişilerin de hakları ile hürriyetlerine müdahalede bulunmaktadır.

Telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesine ilişkin koruma tedbiri bakımından CMK'nın 135. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında uygulanma süresi düzenleme altına alınmıştır. Bilindiği üzere, koruma tedbirinin uygulanmasına yönelik bir sürenin belirlenmesi ölçülülük ilkesinin gereklerindedir. Öte yandan aynı maddenin altıncı fıkrası uyarınca koruma tedbiri için öngörülen sürenin dolması durumunda koruma tedbirinin uygulanması suretiyle elde edilen kayıtların derhal imha edilmesi gerekmektedir. Belirli bir süreye tabi tutulan koruma tedbirine yönelik sürenin dolması durumuna temel haklara ve hürriyetlere yapılan müdahalenin durdurulması da ölçülülük ilkesinin bir gereğidir. Zira sürenin dolmasıyla koruma tedbirinin uygulanabilmesi adına geçerli olan koşullardan birinin ortadan kalktığı, artık bu tedbirin uygulanmasına devam edilmesinin hem kanuna aykırı olduğu hem de ölçülülük ilkesini zedeleyerek hukuka aykırılık teşkil ettiği kabul edilmelidir.

CMK'nın 135. maddesinin sekizinci fıkrasında ise ölçülülük ilkesinin çok açık bir görünümü olarak katalog suç uygulaması tercih edilmiş ve yalnızca ilgili fıkrada sayılan suçlar bakımından bu koruma tedbirine başvurulabileceği açıkça belirtilmiştir. Buradaki sınır kanun koyucu tarafından oldukça net bir şekilde çizilmiştir.

135. maddenin son fıkrasında ise; *“Bu maddede belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini dinleyemez ve kayda alamaz.”* denilerek oldukça müdahaleci olan bu koruma tedbirinin yalnızca CMK'nın ilgili hükmü doğrultusunda mümkün olduğu ve bunun haricinde hiç kimsenin bu türlü bir yöntemi uygulayamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Bu da karşımıza ölçülülük ilkesiyle

---

¹⁹⁵ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 640; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 364.

bağlantılı olarak kanunlarda düzenlenmenin yani kanuniliğin açık bir görünümü olarak çıkmaktadır.

H. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi koruma tedbirine ilişkin hususlar, CMK'nın 139. maddesinde düzenlenmiş olup bu maddenin birinci fıkrası uyarınca bu tedbire başvurulabilmesi için ön koşullar; somut delillere istinaden oluşan kuvvetli bir suç şüphesinin bulunması ve bu tedbirin uygulanmasının dışında bir yöntemle delil elde edilme imkanının bulunmamasıdır. Maddenin yedinci fıkrasında ise gizli soruşturmacı görevlendirilmesi şeklindeki koruma tedbirinin uygulanabileceği suç türleri katalog biçimde sayılmıştır. Bu koruma tedbiri bakımından katalog suç uygulamasının yanı sıra sayılan suçlar bakımından ayrıca kuvvetli suç şüphesinin ve başka türlü delile ulaşma imkanının bulunmaması koşullarının aranması ve bu suretle basit suç şüphesiyle yetinilmemesi ilgili koruma tedbirine başvurulmasını oldukça zorlaştıran bir durumdur.¹⁹⁶ Nitekim haklar ile hürriyetler bakımından oldukça müdahaleci olan bu koruma tedbirine başvurma imkanının sıkı koşullara bağlanması, ölçülülük ilkesinin bir gereğidir. Telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitinde de olduğu gibi, bu tedbir ikincil niteliktedir, yani başka bir suretle delillere ulaşma imkanı varsa bu koruma tedbiri uygulanmamaktadır.¹⁹⁷ Bu tedbire başvurulması bakımından azami süreler düzenlenmemiştir. Söz konusu tedbire başvurulabilen suçların niteliği ve tedbirin ağırlığı ve bu tedbirin temelinde gizliliğin yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda süre belirlenmemesinin ilgili koruma tedbirinin mahiyetiyle bağdaştığı değerlendirilebilir ancak sürenin belirlenmesinin ölçülülük ilkesinin bir gereği olduğunun da unutulmaması gerekmektedir.¹⁹⁸

Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişinin ise herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın, dilediği herkesin konutuna girebilmesi, gizli soruşturmacıya bu yönde genel

---

¹⁹⁶ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 373-374.

¹⁹⁷ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 378.

¹⁹⁸ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 410.

bir yetki verilmesi, görevinin sınırlarının belirlenmemesi söz konusu olduğunda ise bu durumun ölçülülük ilkesi ile bağdaşması zor görünmektedir¹⁹⁹.

CMK'nın 139. maddesinin altıncı fıkrası uyarınca bu koruma tedbirinin uygulanması suretiyle elde edilen kişisel bilgilerin salt ilgili ceza muhakemesi sürecinde kullanılabilmesi ve koruma tedbirinin uygulanmasına esas teşkil eden suçla bağlantısı bulunmayan kişisel bilgilerin derhal yok edilmesi ölçülülük ilkesinin bir gereği olarak kabul edilebilir.²⁰⁰ Zira böylelikle bu kişisel bilgilerin kullanılması suretiyle kişilerin haklarına ve hürriyetlerine daha fazla müdahale edilmesinin önlenmesi sağlanmıştır.

I. Teknik Araçlarla İzleme Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Teknik araçlarla izleme şeklindeki koruma tedbiri, CMK'nın 140. maddesinde düzenlenmekte olup bu maddenin birinci fıkrası uyarınca teknik araçlarla izleme koruma tedbiri bakımından kanun koyucu hem katalog suç uygulamasını ve tedbirin uygulanması bakımından kamuya açık yerler ve işyeri şeklindeki alan kısıtlamasını tercih etmiş hem de sadece sayılan suçlar bakımından başvurulabilecek koruma tedbirinin uygulanabilmesi adına kuvvetli suç şüphesinin varlığı, bu şüphenin somut delillere istinaden oluşması ve başka bir şekilde delillere ulaşılma imkanının bulunmaması koşullarını bir arada aramıştır.²⁰¹ Böylelikle bahse konu tedbire başvurulması zorlaştırılmış olup bu durum temel haklar ile hürriyetler bakımından oldukça müdahaleci olan bu tedbir için ölçülülük ilkesinin bir neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

CMK'nın 140. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında teknik araçlarla izleme koruma tedbirinin uygulanabileceği süreler düzenlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi; koruma tedbirinin uygulanması bakımından bir sürenin belirlenmesi ölçülülük ilkesinin bir gereğidir. Bununla birlikte, 140. maddenin dördüncü fıkrasında bu tedbir kapsamında

---

¹⁹⁹ Ali Boyracı, "Gizli Soruşturmacının Konuta Girme Yetkisi ve Bu Yetkinin Kapsamı Üzerine Bir İnceleme," *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sayı 2, (2024): 1269, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/article/1562692>.

²⁰⁰ Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 430; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 652.

²⁰¹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 378-380; Kahraman, "Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi," 296; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 652, 653; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 436.

elde edilen deliller bakımından çok net bir sınır çizilmiştir. Bu suretle elde edilen delillerin salt ilgili ceza muhakemesi sürecinde kullanılabilmesi ve koruma tedbirinin uygulanmasına esas teşkil eden ceza muhakemesi için gerekli bulunmayan delillerin derhal yok edilmesi ölçülülük ilkesinin bir gereği olarak kabul edilebilir.²⁰² Zira böylelikle bu delillerin kullanılması suretiyle kişilerin haklarına ve hürriyetlerine daha fazla müdahale edilmesinin önlenmesi sağlanmıştır. Ayrıca CMK'nın 140. maddesinin son fıkrası gereğince teknik araçlarla izleme koruma tedbirinin kişilerin konutunda uygulanması mümkün değildir, böylelikle özel hayatın gizliliği ile konut dokunulmazlığı hakları korunmak istenmiştir.²⁰³ Bu suretle ölçülülük ilkesi doğrultusunda kişinin temel hakları ile hürriyetlerinin gereğinden fazla sınırlandırılması engellenmiştir.

V. MODERN KORUMA TEDBİRLERİNDE ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ

CMK'nın sistematığı itibariyle koruma tedbirleri arasında düzenlenmemişse de elde edilen delillerden doğru sanığa ulaşmayı hedefleyen ve bilimsel delil elde etme metotları olarak karşımıza çıkan gözlem altına alma, vücuttan örnek alınması, fizik kimliğin tespiti ve moleküler genetik incelemeler de modern koruma tedbirleri olarak ele alınabilmektedir.²⁰⁴

A. Gözlem Altına Alma Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Suç isnadının muhatabının akıl hastası olduğuna ilişkin şüphe söz konusu olduğunda bu kişi CMK'nın 74. maddesi uyarınca gözlem altına alınabilmektedir. Bahse konu maddenin birinci fıkrasına göre; gözlem altına alma, şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin bilincinin/şuurunun araştırılması maksadıyla bu kişinin hürriyetinin kısıtlanması şeklinde sonuçlar doğuran bir koruma tedbiridir.²⁰⁵ Bu tedbire

²⁰² Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 655; Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 440.

²⁰³ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 434; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 381.

²⁰⁴ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 528-529; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 513; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 541, 622; Kunter ve Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki*, 242, 263.

²⁰⁵ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 212; Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 989; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 324.

başvurulabilmesi için iki konuda şüphe bulunmalıdır. Birincisi; hakkında gözlem altına alma tedbirine başvurulacak kişinin, isnada konu suçu işlediğine yönelik kuvvetli şüphenin bulunması olup ikincisi ise; bu kişinin akıl hastalığından mustarip olduğuna ilişkin bir şüphenin bulunmasıdır.²⁰⁶ Görüldüğü üzere; söz konusu koruma tedbiri kuvvetli suç şüphesinin mevcudiyeti koşuluna bağlanmıştır. Bununla birlikte, bu tedbire başvurulabilmesi bir uzman hekimin önerisinin yani esasen bilirkişi incelemesi neticesinde bu yönde bir sonucun bulunmasına bağlıdır.²⁰⁷ Ayrıca CMK'nın 74. maddesinin üçüncü fıkrasında gözlem altına alma koruma tedbirinin uygulanacağı azami süreler düzenlenmiştir. Şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin temel hakları ile hürriyetlerine müdahalede bulunan gözlem altına alma koruma tedbirinin uygulanması bakımından evvela kuvvetli suç şüphesinin varlığının aranması, bunun ardından bu koruma tedbiri için uzman hekimin önerisinin bulunması gerekliliği gibi ek koşulların getirilmesi ve uygulanmasına yönelik olarak azami sürenin kanunla belirlenmesi ölçülülük ilkesinin görünümüdür.²⁰⁸ Nitekim gözlem altına alma tedbirine mecburi durumlarda başvurulmalıdır ve şayet başka bir suretle kişinin bilinç/şuur durumu tespit edilebiliyorsa bu tedbire başvurulmamalıdır²⁰⁹.

B. Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

Modern koruma tedbirlerinden biri olarak kabul edilebilecek şüphelinin yahut sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, CMK'nın 75. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin beşinci fıkrası²¹⁰ ile, ilgili suç tipinin ağırlığı bakımından

²⁰⁶ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 263.

²⁰⁷ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 263; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 324; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 212.

²⁰⁸ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 324.

²⁰⁹ Elvan Keçelioğlu, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Gözlem Altına Alma", *Ankara Barosu Dergisi*, sayı 3, (2015): 239, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/article/374766>.

²¹⁰ CMK md 75/5: "Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınmaz."

bir ölçü belirlenmiştir.²¹¹ Burada kanun koyucu tarafından şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin temel hakları ve hürriyetleri ile bunlara yapılacak müdahale arasında bir karşılaştırma yapılarak, kişinin temel hak ve hürriyetlerinin, müdahale ile elde edilecek sonuçtan üstün olduğuna karar verilerek bazı suç türleri bakımından bu tedbire başvurulması yasaklanmıştır.²¹² *Kanaatimizce* bu durum, koruma tedbirleri doğrultusunda gerçekleştirilecek müdahale ile ulaşılabilecek amaç arasında orantı bulunmaması halinde, ölçülülük ilkesi gereğince koruma tedbirinin ve bu kapsamda müdahalenin uygulanamamasının tipik bir örneğidir.

Bu yönetime başvurulabilmesi için anılan hükmün ilk fıkrası uyarınca; hakim veya mahkeme kararının bulunması gerekmekte olup ancak gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısının kararıyla hareket edilebilmektedir.²¹³ Burada gaye; şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin kişilik haklarının korunması olup bu tedbirin uygulanmasıyla kişinin vücut bütünlüğüne müdahale edilmektedir.²¹⁴ Temel haklara ve hürriyetlere müdahale anlamına gelen bu uygulama bakımından bir sınır çizilerek ölçü belirlenmiştir. Bununla birlikte, CMK'nın 75. maddesinin ikinci fıkrası gereğince; şüpheli yahut sanık üzerinde iç beden muayenesinin gerçekleştirilebilmesi ya da bu kişilerin vücudundan kan veya benzeri biyolojik örnek alınabilmesi, şüphelinin yahut sanığın sağlığı bakımından zarar verme tehlikesinin bulunmamasına bağlıdır.²¹⁵ Görüldüğü üzere; iç beden muayenesi yapılabilmesi yahut vücuttan kan veya benzeri başkaca biyolojik örnek alınabilmesinin ön koşulu, başka bir deyişle ölçülülük ilkesi uyarınca sınırı, işlemin o kişinin sağlığı bakımından tehlike oluşturmamasıdır.²¹⁶ Burada

---

²¹¹ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1006; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 325; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 213; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 251.

²¹² Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 253; Recep Doğan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma”, *TBB Dergisi*, sayı 142, (2019): 103-104, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2019-142-1843.pdf.

²¹³ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 251; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 213; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1004.

²¹⁴ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 251.

²¹⁵ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 252; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 325.

²¹⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1005; Gizem Dursun, “Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması ve Konuya İlişkin

ölçü sağlığa zarar verilip verilmemesidir ve ölçülülük ilkesi gereğince; şüphelinin yahut sanığın sağlığına zarar verecek şekilde bu uygulamaya başvurulmamalıdır. Bu noktada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 54810/00 başvuru numaralı ve 11/07/2006 tarihli kararı dikkat çekicidir. Söz konusu kararda özetle; uyuşturucu sattığından şüphelenilen başvuruçunun polisle karşılaşınca elinde bulunan küçük poşetleri yutması üzerine başvuruçunun midesinde bulunan uyuşturucu paketleri şeklindeki delillerin elde edilmesi amacıyla başvuruçuya, zorla kusturucu ilaç içerilmiştir. Anılan kararda başvuruçuya kusturucu ilaç verilmesinin başvuruçunun sağlığı için risk teşkil edip etmediği tartışılmış ve somut olayda esasen daha az müdahaleci yöntemlerle deliller elde edilebilecekken başvuruçunun kendi isteği dışında fiziksel ve zihinsel bütünlüğüne ciddi bir müdahalenin gerçekleştirildiği ve bu durumun başvuranın hem fiziksel hem zihinsel acı çekmesine sebebiyet verdiği, bunun insanlık dışı ve aşağılayıcı bir müdahale olduğu gerekçeleriyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesinde düzenlenen işkence yasağının ihlal edildiğine oy çokluğu ile karar verilmiştir²¹⁷.

CMK'nın 76. maddesinde ise diğer kişilerin beden muayenesi ve vücutlarından örnek alınması düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca mağdurun vücudu üzerinde dış yahut iç beden muayenesi yapılabilmesinin ya da vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerin yanı sıra saç, tükürük, tırnak ve benzeri örneklerin alınabilmesi için bazı koşullar bulunmaktadır. Bu koşulların başında bu işlemin bir suça ilişkin delil elde edilmek amacıyla yapılması gelmektedir. Ayrıca yapılacak işlemin mağdurun sağlığını tehlikeye düşürmemesi ve mağdurun üzerinde cerrahî bir müdahalede bulunulmaması gerekmektedir²¹⁸. Tüm bunların yanı sıra mağdurun vücudu üzerinde bu tür bir işlem gerçekleştirilebilmesi için Cumhuriyet savcısının isteminin ya da resen hakimnin veya mahkemenin karar vermesi gerekmekte olup ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilmektedir. Cumhuriyet savcısının kararına dayanıldığı durumlarda ise bu kararın yirmidört saat içinde hakim

---

AlİHM Kararlarının İncelenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, sayı 19, (2017): 2955, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/11-GIZEM-DURSUN.pdf>.

²¹⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Başvuru Numarası: 54810/00, Karar Tarihi: 11.07.2006, § 118, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-76307%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76307%22]}), Erişim Tarihi: 04.02.2026

²¹⁸ Öztürk, Eker Kazancı ve Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, 257.

veya mahkemenin onayına sunulması gerekmektedir. İlgili fıkranın devamında ise Cumhuriyet savcısının kararı yirmidört saat içinde hakim veya mahkeme tarafından onaylanmazsa, kararların hükümsüz kalacağı ve elde edilen delillerin kullanılmayacağı da açıkça düzenlenmiştir. Mağdurun vücudu üzerinde gerçekleştirilecek müdahalenin hem suça yönelik delil elde edilmesi amacıyla sınırlandırılması hem bu müdahalenin mağdurun sağlığı için tehlike oluşturmaması ve cerrahi müdahale niteliğinde olmaması ölçülülük ilkesinin görünülerindedir. Bununla birlikte, söz konusu müdahalenin yalnızca belirli mercilerin kararıyla uygulanabilmesi de ölçülülük ilkesinin görünümü niteliğindedir.

C. Moleküler Genetik İnceleme Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

CMK'nın 78. maddesi uyarınca şüpheli yahut sanığa yönelik olarak veya suçun mağduruna ilişkin olarak moleküler genetik inceleme yapılabilmektedir ancak bu incelemenin yapılması, 75. ve 76. maddeler kapsamında elde edilen örneklerin bu kişilere ait olup olmadığının tespiti bakımından yahut soy bağıının belirlenmesi açısından bu incelemenin yapılmasının zorunlu olması koşuluna bağlıdır.²¹⁹ Sayılan bu gayelerin dışında moleküler genetik inceleme yapılması ise 78. maddesinin birinci fıkrası uyarınca yasaklanmıştır. Moleküler genetik incelemeler neticesinde elde edilen genetik veriler oldukça hassas nitelikte kişisel veriler olup bu veriler aracılığıyla sadece bu verinin sahibi olan kişiye değil kişiyle genetik bağı bulunan herkese erişilebilmektedir.²²⁰

CMK'nın 79. maddesinin birinci fıkrası uyarınca; moleküler genetik inceleme koruma tedbirinin uygulanması sadece hakim kararıyla mümkündür ve buna ilişkin kararda incelemeyi yapacak bilirkişinin de açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Bu maddenin ikinci fıkrasında ise; moleküler genetik incelemeyi yapan bilirkişiye, yapılan incelemeyle alakalı bilgilere yetkisi bulunmayan kişilerin erişimini engelleme yükümlülüğü getirilmiştir. Öyle ki üzerinde moleküler genetik inceleme gerçekleştirilecek örnekler, incelemeyi yapacak bilirkişiye ilgiliyi belirli kılan ad, soyadı, doğum tarihi ve adres bilgileri açıklanmaksızın

²¹⁹ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 332; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 214; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 256.

²²⁰ Ayşe Özge Atalay, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi," *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 7, sayı 2, (2019): 127-138, <https://dergipark.org.tr/pub/iuchkd/article/674124>.

iletilmektedir.²²¹ Bu incelemelere konu örneklerin ve bu örneklerin incelenmesi neticesinde ortaya çıkan bilgilerin hassasiyetinin farkında olarak CMK'nın 81. maddesinin birinci fıkrası uyarınca genetik moleküler inceleme neticesinde ortaya çıkan bilgilerin başkaca amaçlar doğrultusunda kullanılması doğrudan kanun koyucu tarafından yasaklanmıştır.²²² Aynı maddenin ikinci fıkrası²²³ uyarınca ise şüpheli yahut sanık sıfatını haiz kişiye ilişkin yürütülen soruşturma veya kovuşturma neticesinde bu kişinin lehine sonuçlar doğuran kararlar verilmesi durumunda, kişi hakkında dosyaya konulan kayıtların derhal yok edilmesi gerekmektedir.²²⁴

Modern koruma tedbirleri içinde ölçülülük ilkesinin en net şekilde karşımıza çıktığı tedbir, moleküler genetik incelemedir. Gerek bu tedbirin uygulanması usulünün sıkı kurallara tabi kılınması ile zorunluluk halinde bu tedbire başvurulabilmesi gerek bu tedbirin uygulanması sonucunda elde edilen delillerin belirli koşulların oluşması durumunda imha edilmesi ölçülülük ilkesinin görünümleridir.²²⁵

D. Fizik Kimliğin Tespiti Koruma Tedbirinde Ölçülülük İlkesi

CMK'nın 81. maddesinde şüpheli yahut sanık konumunda bulunan kişinin fotoğrafları, bedeninde bulunan izler/yaralar, beden ölçüleri gibi kişisel verilerinin, parmak ile avuç izi gibi biyometrik verilerinin ve bunlar gibi o kişinin teşhisini kolaylaştıracak özelliklerinin kayda alınmak suretiyle muhakeme sürecine ilişkin dosyalara koyulabileceği düzenlenmiştir. Fizik kimliğin tespiti olarak isimlendirilen bu husus, bir modern koruma tedbiri olmakla birlikte modern anlamda bir delil elde etme metodudur.²²⁶ Böylelikle muhakeme sürecinde maddi gerçeğe erişilebilmesi adına suç isnadının muhatabı olan kişi hakkında netlik oluşturularak bir alt yapı sağlanmak

---

²²¹ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 215; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 256.

²²² Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 256-257.

²²³ “Bu bilgiler, kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir.”

²²⁴ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 257; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 215; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 333.

²²⁵ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 332.

²²⁶ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 334.

istenmektedir.²²⁷ Doğrudan suç isnadının muhatabı olan kişinin, Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasından kaynaklı kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkına ve bu suretle özel hayatının gizliliğine müdahale teşkil eden bu tedbirin uygulanabilmesi, bu bilgilerin o kişinin kimliğinin belirlenmesi bakımından gerekli olması koşuluna bağlanmıştır. Ayrıca bu tedbire sadece yaptırım olarak karşılığının üst sınırı iki yıl yahut daha fazla hapis cezası olan suçlar bakımından başvurulabilmektedir. Yine şüpheli yahut sanık sıfatını haiz kişiye ilişkin yürütülen soruşturma veya kovuşturma neticesinde, kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir keskinleşmesi hâllerinde kişi hakkında dosyaya konulan kayıtların derhal yok edilmesi gerekmektedir. Hem tedbire başvurulabilmesi için kanun koyucu tarafından gereklilik koşulunun açıkça aranması ile belirli suç türleri bakımından bu tedbire başvurulmasının mümkün olmaması hem bu tedbirin uygulanmasıyla elde edilen kayıtların belirli koşulların oluşması durumunda imha edilmesinin emredilmesi ölçülülük ilkesinin görünümüdür.

VI. KORUMA TEDBİRLERİ NEDENİYLE TAZMİNAT

Koruma tedbirlerinden ötürü tazminat talep edilmesine ilişkin hususlar CMK'nın 141 ila 144. maddelerinde düzenlenmiş olup 141. maddede tazminat istenebilecek haller sayılmıştır. Bu maddenin birinci fıkrasının (i) bendinde²²⁸ ölçülülük ilkesini doğrudan görmekteyiz ancak koruma tedbirleri doğrultusunda tazminat istemleri bakımından ölçülülük ilkesi salt bu bent ile sınırlı değildir. Zira kanunda belirtilen koşulların ve sebeplerin oluşmamasına rağmen koruma tedbirlerine başvurulmasında, koruma tedbirlerine yönelik kanunda belirlenen sürelerle riayet edilmediğinde, koruma tedbirine tabi olunarak geçirilen süre ile muhakemenin sonucunda belirlenen hükümlülük süresi arasında orantılılık bulunmadığında doğrudan ölçülülük ilkesinin ihlal edildiğinin kabulü gerekir.²²⁹

²²⁷ Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 334.

²²⁸ "Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen"

²²⁹ Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 580-581; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 388; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 382-383.

Nitekim AYM'nin 2021/51626 başvuru numaralı kararında; *“Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir.”* açıklamasına yer verilmiştir.²³⁰

SONUÇ

Ölçülülük ilkesi doktrinde çeşitli kaynaklarda karşımıza orantılılık ilkesi olarak da çıkabilmektedir ancak kanaatimizce orantılılık, ölçülülük ilkesinin uhdesinde bulunan hususlardan biridir. Nitekim ölçülülük ilkesinin AYM'nin yerleşik içtihadında da görüldüğü üzere; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık şeklinde ele alınan üç alt ilkesi bulunmaktadır. Bununla birlikte, ölçülülük ilkesinin irtibatının bulunduğu hususlar bunlarla sınırlı değildir. Kanaatimizce bu ilke, orantılılığı da kapsayan ancak salt orantılılık ile açıklanamayan, uygunluk, ölçülülük, zorunluluk, gereklilik, kanunilik, belirlilik gibi hususları da barındıran bir ilke olduğundan, ilkenin “ölçülülük ilkesi” şeklinde isimlendirilmesi daha yerinde görünmektedir.

Muhakeme sürecinin karşılaşacağı olumsuz ve hatta zarar verici durumları engellemek amacıyla bir koruma tedbirinin uygulanmasına ilişkin karar vermek, esasen kişilerin hakları ile hürriyetlerine müdahale edilmesi sonucunda hukuka aykırı neticeler doğması riskini göze almaktır. Bu riskin asgari düzeye indirilebilmesi, temel haklar ile hürriyetlere yapılan müdahalenin meşru ve haklı olabilmesi için koruma tedbirlerinin ölçülülük ilkesine riayet edilerek uygulanması gerekmektedir. Hatta öyle ki; koruma tedbirinin uygulanabilmesi adına kanun koyucu tarafından aranan diğer bütün koşullar ile sebepler oluşsa dahi ölçülülük ilkesine riayet edilmemesi durumunda, koruma tedbirinin uygulanması hukuka aykırı olacaktır. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki ölçülülük ilkesinin kanunda açıkça düzenlenmesi de gerekmemektedir.

---

²³⁰ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2021/51626, Karar Tarihi: 06.03.2024, § 40, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2021/51626>, Erişim Tarihi: 30.01.2024.

Her bir koruma tedbirinin uygulanmasıyla nihayetinde maddi gerçeğe ulaşma gayesine hizmet eden alt amaçlar, yani koruma tedbirinin uygulanmasıyla erişilmek istenen belirli amaçlar da bulunmaktadır. İşte ölçülülük ilkesi gereğince, koruma tedbirinin uygulanması ile ulaşılmak istenen bu belirli amaç arasında bir orantılılık, bir ölçü bulunması gerekmektedir. Ölçülülük değerlendirmesinin, yalnızca koruma tedbirine karar verilirken değil tedbirin uygulandığı süre boyunca belirli aralıklarla yapılması gerekmektedir. Muhakemenin gidişatı, hakkında koruma tedbiri uygulanan şüphelinin yahut sanığın lehine değişirse, ya koruma tedbiri geri alınmalı ya da daha az müdahaleci, daha hafif nitelikte bir koruma tedbirine dönüştürülmelidir.

Koruma tedbirlerinin müdahaleci ve hatta kısıtlayıcı yapısından ötürü bu tedbirlere başvurulabilmesinin zorunluluk arz etmesi gerektiğinden kanun koyucu bazı durumlarda katalog uygulamasını tercih etmiştir. Katalog uygulamasının yanı sıra koruma tedbirinin uygulanması için belirli yoğunlukta bir suç şüphesinin bulunması koşulunun aranması, suç şüphesinin somut olgularla desteklenmesi koşuluna bağlanması, koruma tedbirinin uygulanacağı azami sürelerin belirlenmesi, koruma tedbirleri uygulanırken belirli aralıklarla ölçülülük değerlendirilmesinin yapılması suretiyle orantılılığın sağlanması, tedbire başvurulmasının zorunluluk yahut gereklilik arz etmesi gibi ek koşullar aranması, bazı suç türleri bakımından belirli koruma tedbirlerine başvurulmasının yasaklanması, koşulların ortadan kalkması durumunda koruma tedbirinin uygulanması neticesinde elde edilen delillerin imha edilmesi gerektiğinin açıkça kanunda yazılması gibi durumlar ölçülülük ilkesinin görünümleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruma tedbirlerinin uygulanması bakımından CMK'da her bir koruma tedbiri özelinde ölçülülüğe işaret eden ibareler yer almakta olup kimi zaman ölçülülük açıkça ifade edilmekteyken kimi durumlarda ölçülülüğün gereği olarak belirli sınırlamalara yer verilmiştir. CMK'da doğrudan koruma tedbiri olarak düzenlenen koruma tedbirlerinin yanı sıra bu sistematik içinde yer almamasına rağmen modern koruma tedbiri olarak kabul edilen tedbirler de bulunmaktadır. Ölçülülük ilkesiyle alakalı hiçbir hususun bulunmadığı bir koruma tedbiri bulunmamaktadır. Tutuklama koruma tedbirinde olduğu gibi bazılarında açıkça ölçülülük ifade edilmiştir ancak açıkça ifade edilmese de tüm koruma

tedbirlerinde ölçülülük ilkesine uygunluğun tesisine hizmet eden belirlemelere yer verildiği görülmektedir. Nitekim ölçülülüğe aykırılık doğrudan tazminat talebine de konu olabilmektedir.

KAYNAKÇA

Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Adalet Yayınevi, 2015.

Akkaş, Ahmet Hulusi. ve Eren Akpınar. “Geçici Yakalama (CMK m.90/1’e Göre Yakalamanın Herkes Tarafından Yapılması.” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 12, sayı 1, (2024): 1-15, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuchkd/article/1385746>.

Artuk, Mehmet Emin., Ahmet Gökçen. ve A Caner Yenidünya. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Adalet Yayınevi, 2014.

Atalay, Ayşe Özge. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi.” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 7, sayı 2, (2019): 127-184, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuchkd/article/674124>.

Aydın, Murat. “Ceza Hukukunda Orantılılık İlkesi.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 57, (2024): 141-168, <https://taad.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/dergiler/taad/taad-57/f5591282-035a-4983-9435-32ada14b7f24-1462--murat-aydin.pdf>.

Ayhan Aygörmez, Gülsün. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücut Bütünlüğüne Yönelik Koruma Tedbirleri*. On İki Levha Yayıncılık, 2022.

Boyracı, Ali. “Gizli Soruşturmacının Konuta Girme Yetkisi ve Bu Yetkinin Kapsamı Üzerine Bir İnceleme.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sayı 2, (2024): 1239-1304, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/article/1562692>.

Centel, Nur., Hamide Zafer. ve Özlem Çakmut. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. Beta Basım Yayım, Dağıtım, 2017.

Doğan, Recep. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma.” *TBB Dergisi*, sayı 142, (2019): 93-132, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2019-142-1843.pdf.

Donay, Süheyl. *İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku*. Fakülteler Matbaası, 1982.

Dursun, Gizem. “Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması ve Konuya İlişkin AİHM Kararlarının İncelenmesi.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, sayı 19, (2017): 2955-2996, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/11-GIZEM-DURSUN.pdf>.

Erdem, Jülide Gül. “Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62, sayı 4, (2013): 971-1005, [https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0015618&lng=.](https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0015618&lng=)

Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2013.

Gözler, Kemal. *Kısa Anayasa Hukuku*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016.

Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016.

Hakeri, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Adalet Yayınevi, 2013.

İnam, Alkım Aktaş. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kolluk Faaliyetlerinin Denetiminde Ölçülülük İlkesi.” *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13, sayı 2, (2023): 727-750, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdhfd/article/1313144>.

İnci, Z Özen. *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*. Seçkin Yayıncılık, 2014.

Kahraman, Recep. “Koruma Tedbirlerinde Orantılılık İlkesi.” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, sayı 1, (2020): 275-301, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1735117>.

Keçelioğlu, Elvan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Gözlem Altına Alma.” *Ankara Barosu Dergisi*, sayı 3, (2015): 221-245, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/article/374766>.

- Koca, Mahmut. “Tutuklamada Oranlilik İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının “Adli Kontrol” Tedbirinin Değerlendirilmesi.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, sayı 2, (2003): 109-142.
- Kunter, Nurullah. ve Feridun Yenisey. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki*. Arıkan Basım Yayım Dağıtım, 2005.
- Kunter, Nurullah., Feridun Yenisey. ve Ayşe Nuhuğlu. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. Beta Basım Yayım Dağıtım, 2010.
- Metin, Yüksel. *Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*. Seçkin Yayıncılık, 2002.
- Özbek, Veli Özer., Koray Doğan. ve Pınar Bacaksız. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, 2025.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Öztürk, Bahri. ve Mustafa Ruhan Erdem. *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Öztürk, Bahri., Bahriye Eker Kazancı. ve Sesim Soyer Güleç. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*. Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Öztürk, Bahri., Durmuş Tezcan. ve Mustafa Ruhan Erdem. *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Öztürk, Bahri., Durmuş Tezcan., Mustafa Ruhan Erdem., Esra Alan., Özge Sırma Gezer., Yasemin F Saygılar., Özlem Özaydın., Efser Erden Tütüncü. ve Mehmet Can Tok. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Parlar, Ali., Muzaffer Hatipoğlu. ve Erol Güngör Yüksel. *Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*. Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, 2008.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Yetkin Yayınları, 2016.
- Soyer Güleç, Sesim. “Tutuklamaya İlişkin Temel Sorunlar ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Güncel Kararları Çerçevesinde Adli Kontrol Konusunda Bazı Tespit ve

- Değerlendirmeler.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 24, sayı 98, (2012): 25-74, <https://www.jurix.com.tr/article/10972>.
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, 2025.
- Toroslu, Nevzat ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Savaş Yayınevi, 2015.
- Yavuz, Hakan A. “Ceza Yargılamasında Bir Koruma Tedbiri Olarak “Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 18, sayı 60, (2005): 235-262, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2005-60-178.pdf.
- Yavuz, Hakan A. “Yeni Bir Kolluk Tedbiri Olarak Önleyici Gözaltı: İç Güvenlik Paketi Kapsamında Düzenlenen Koruma Altına Alma ve Uzaklaştırma Tedbirleri Üzerine Bir İnceleme.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 27, (2016): 609-666, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/article/694167>.
- Yerdelen, Erdal. *Cezanın Belirlenmesi Türk ve Alman Uygulaması*. Adalet Yayınevi, 2013.
- Yılmaz, Yeşim. “Bir Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemi Olarak Adli Arama.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 29, sayı 124, (2016): 247-304, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2016-124-1575.pdf.
- Yokuş Sevil, Handan. “Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi.”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 20, sayı 29 (2007): 97-124, https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2007-69-301.pdf.
- Yüce, Turhan Tufan. “Ceza Yargılama Hukukunda Zorlayıcı Önlem Teorisi.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sayı 1, (1980): 67-96, <https://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/ilk/yilbirsayibir/yuce5.pdf>.
- Zafer, Hamide. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016.